

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
József-körut 18.

Főszerkesztő: VÉSZI JÓZSEF.
Felelős szerkesztő: BRAUN SÁNDOR.
Adják: A SZERKESZTŐSÉG.

Egész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

A Szalon.

Budapest, november 13.

(s.) Néhány esztendővel ezelőtt még nem volt divat nálunk a képzőművészeti tárlatokkal törődni, ma pedig már nem divat többé, hanem több s értékesebb annál. Ma már minden műtárlat olyan esemény, amely hetekkel előbb és azután is hetekig izgatja a közönséget, ingerli mindenek érdeklődését és valóságos középpontja Budapest társadalmi életének. Művészet iránt való érdeklődésünk, hála Istennek, tul van már azon a kezdetleges fokon, amikor csak a színpad festett világa foglalkoztatja, s egész erővel fordul már az igazi festett és faragott világ felé is, amelyet művészek ecsetje és vésője varázsol oda esztendőnként kétszer-kétszer a városligeti Mücsarnok fényes terméibe és a Nemzeti Szalon szerényebb hajlékába. Sőt már vidéken is rendeznek kiállításokat művészeink, egyre sűrűbben és egyre sikeresebben. Szinte észrevétlenül fejlődött és izmosodott meg a magyar közönségben a képzőművészet szeretete. Mert szeretetről beszélhetünk immár, nem muló divatról. Nemes, állandó, egyre gyarapodó és egyre általánosabbá váló vonzódása ez, nem egyes társadalmi osztályoknak, hanem jóformán az egész magyar társadalomnak, vagy legalább annak a társadalomnak, amely valamicsodás társadalmi életet él. A divatot mindig felülről csinálják, egyes divatkirályok, akiket aztán lélek nélkül majmol a divatos világ. Mikor a walesi herceg egyszer sietségben színes mellényt vett föl a fekete kabátjához, egyszeribe megszületett a színes mellények divatja. De ez a mi erősen fellendült műszeretünk nem afféle divatmajmolás. Nem is volt, ki után csinálnunk. Nincs királyi udvarunk, amely pazar művészpártolásával utánzásra serkentené; és ha vannak is műpártoló magnásaink — mert vannak, hiszen a két művészeti egyesület élén is két finomlelkű magnástestvér áll — de *divatot* a mi arisztokráciánk nem csinált a magyar művészet pártolásából. Ki után indulnak hát a közönség ezrei, amelyek megmozdulnak mindig, valahányszor egy-egy művészeti esemény készül és lázas érdeklődéssel kísérik művészeti mozgalmainkat? Mert az ezek és a tizek érdekeldnek ma már Magyarországon a képzőművészet iránt; a műveltebb polgáremberek körében egyenrangú téma a képzőművészet — ami pedig igen nagy szó Magyarországon — a politikával. Recipálva van az olyan dolgok közé, amelyekért érdeklődni, amelyek felől tájékozva lenni kötelessége az intelligens irástudó embernek. Megvan nemcsak a politikai évadnak, a hangverseny- és színházi évadnak, hanem a képzőművészetnek is a maga szezonja már, még pedig örvendően élénkült szezonja. Ami nem jelenti azt, hogy közönséges szezoncikk lett a képzőművészetből, hanem hogy a művészet népszerű lett Magyarországon.

Nevezetes jelenség ez nagyon; olyan fokmérője a magyar kultúra erősödésének, tartalomban való gazdagodásának, hogy igazán lelkünk mélyéből örülhetünk neki, a magyar művészet pedig büszke lehet rá, mert az ő hatalmas hódító erejének semmiféle sem hasonlítható, nagyszerű diadala ez. Hiszen csak el kell gondolnunk, hogyan ment végbe nálunk és hogyan ment végbe másutt az a processzus, amelynek a végén művészet és társadalom találkoznak egymással. Másutt, a klasszikus művészetek szülőházaiiban, a társadalom lelkiszükséglete teremtetten meg s egyes nagy mecénások áldozatai fejlesztették nagygyáa

művészetet. Előbb megvolt a társadalom, amely vágyódott a művészet után, azután megszületett a zseni, aki ezt a vágyat kielégítette és születtek újabb zsenik, akik ébrentartották a szép, nagy és nemes művészi alkotások után való sóvárgást. A nagy kulturnépeknél folytonos volt ez a kölcsönhatás; egymásból táplálkozott a társadalom műszeretete és a művészet alkotó ereje. De nálunk volt-e valaha társadalom, amely követelte a művészetet? Hogyan lett volna, mikor még olyan sem volt, amely befogadja. Idegen művészek jártak nálunk, szolgáltni egyes uralkodók és gazdagok fényűző hajlamát; de hogy magyar művészet teremjen, vagy idegen meghonosodjék, arra nem volt talaj, nem volt levegő. Mecénásaink sem voltak, akik a nemzeti művészetet felkarolták, fejlesztették volna. Az Anjouk és Mátyás király udvarában kaptak munkát és pénz mesterek, de a műpártolásnak nem az a módja volt ez, amelynek nyomában *nemzeti* művészet fakad. És ez is olyan régen volt, hogy el sem hinnők, ha egy-egy kö emlékl nem hirdetné, az is merőben idegen nyelven.

És mégis megtermett itt a művészet, a magyar művészet. Honnan, miből lett: senki sem firtatta; hogyan volt lehetséges a semmiből támadnia: senki sem kérdezte; mit keresett itt, ezen a merőben töretlen talajon, magától idegen környezetben: nem is lehet tudni. Elég az, hogy meglett, még pedig előbb, mint a másutt érvényes törvény szerint születnie kellett volna. Előbb lett nálunk művészet, mint művészetet kedvelő társadalom. Éppen megfordítva történt, mint egyebütt: nem a társadalom műszeretete szülte a művészetet, hanem a művészet oltotta bele a társadalom lelkébe a művészet iránt való lelkesedést. Ez a mi fiatal művészetünk, amely korábban

T Á R C A.

Akit megölt a szeretet.

(Nekrológ.)

— A Budapesti Napló eredeti tárcája. —

Irta: Vészi József.

Koszorút kötök nefelejesből, halotti koszorút egy jó ember sirjára. Ha barátom nem lett volna, akkor is megsiratnám. S lenne egy könnyem számára akkor is, ha a színét sem láttam volna soha, ha nem ismertem volna finom hurzatu lelkét s áldott jó szívének nemességét. En azért szerettem, mert ahogy ő élt, úgy csak jó emberek tudnak élni; s azt hittem mostanáig, hogy ennek az én baráti szeretetemnek már nem lehetséges semmiféle fokozása. De úgy érzem, hogy most szerettem meg csak igazán, amikor már rátette hideg hóhérek az enyészet. Mert ahogy ő halt meg, úgy csak a jó emberek legjobbjai tudnak meghalni.

Miben szoktak meghalni a miniszteri osztálytanácsosok? Komoly férfiakhoz méltó komoly betegségekben. A világos kórisme itt a fődolog. Ha jön a baj, a tudós doktorok tüstént meg tudják mondani, mit hoz és mit viszzen. Aztán vagy lassan leőrli, vagy hirtelen fojtogatja a páciens életerejét s ha kivirta sötét diadalát a Mors Imperator, a halál oka könnyen vezethető be a szolgálati táblázat megfelelő rovatába, ami főfontosságú szempont egy bürokrata ember sorsában. Akit én imhol megsiratok, az miniszteri osz-

tálytanácsos létére nagyon rendkívüli módon halt meg. Az ő halálának okára nem találni rovatot a szolgálati táblázatban. Elannyira, hogy becsületes vérbeli bürokratánál szinte fegyelmi vétség számba megy, ha így mer kimulni; — az egyetlen fegyelmi vétség, amit ez a meghatóan lelkiismeretes, elegánsul rendszerető, édes ember valaha elkövetett.

Szegény Hazay Pista, ki hitte volna felőled, hogy úgy fogsz meghalni, szakasztott olyan regényes módon, mint nemrégiben az a szegény poéta-gyerek, akinek Makai Emil volt a neve. Neked is a szíved hasadt meg. Csakhogy a te fájdalom tisztább, magasabb volt: — a leg tisztább és legmagasabb fájdalom, amely embere szívében sajoghat. Azt a szegény kis poétát a szerelem lobogó indulata ölte meg. Gyilkosa egy olthatatlan sóvárgás volt, mely a szívből áradt ugyan elő, de amelyet perzselővé, kimondhatatlanul szenvedélyessé, szívet repesztővé az érzéki indulat fokozott. De téged, aki osztályosa lettél a költő sorsának, férfi-korod delelő pontján nem a szerelem ölt meg, hanem a gyermeki szeretet. Édes anyádnak feltétlen az életét, nagybeteg édesanyádnak kockán forgó életét. Remegve beszéltél fájdalmas aggodalmairól résztvevő barátaidnak. Elcsuklott a hangod, miközben mondogattad, hogy nehéz operációnak kell édesanyádat alvartatni. Csodásan fehér arcodat fakó sápadtság borította el ilyenkor; szelíd nézésű kék szemed héjai mögött ott dagadozott az alig visszafojtható könny; és finom metszésű keskeny ajkaid bánatosan vonaglottak. Hogy nagyon szeretted anyádat, azt elárulta ez a visel-

kedésed. De egyikünk sem sejtette, hogy ez a szeretet fog téged megölni.

Három hét óta Széll Kálmán oldala mellett állandóan hiányzott az ő hűséges kísérője, legmeghittebb embere, korlátlan bizalmának méltó birtokosa, a tőle elválaszthatatlan Hazay István. Csodálatosan meleg, költői módon bájos volt az ország hatalmas miniszterelnökének ez a viszonya az ő szerény megjelenésű, előkelő modoru, finom diszkrécióju, kedves titkárához. Apa a fiával nem bánhat gyöngédebben, mint ahogy Széll Kálmán bánt Hazay Pistával. S fia apához nem vonzódtatott önfeláldozóbb szeretettel és tisztább ragaszkodással, mint ahogy Széll Kálmánhoz vonzódtott Hazay Pista. Három esztendő óta éjjel és nappal, szinte szakadatlanul együtt voltak. Semmi titka nem volt Hazay előtt gazdájának. Országos gondjainak tanujává, fontolgatásainak s mérlegeléséinek meghitt közönségévé, a legkényesebb ügyekben is szándékainak tudójává s tetteinek végrehajtójává avatta ezt a finom lelkű, feltétlen hűségű, leleményes és okos, talpig gavallér hivatalnokot a Széll Kálmán szeretetből fakadó bizalma. Gazdájának szimpathiáit és antipathiáit, reményeit és aggodalmait, bizodalmaikat és gyanakvásait senki nem ismerte úgy, mint ő. Egy-egy elejtett szavából a miniszterelnöknek Hazay meg tudott érteni egy egész kötetnyi tudnivalót. Kívánságait elleste, kéréseit megelőzte, intézkedéseit előre megsejtette s parancs nélkül is kellő időben előkészítette. Valami titokzatos lelki rokonság kapcsolata volt a kormányzati hatalom vezéregyénisége és az igénytelen titkár között. „Édes fiam”

született a maga idejénél, nem osztozott a koraszülöttek sorsában, hanem olyan jól megtermett, hatalmas izomzatú legénynek bizonyult, hogy ő maga teremtetten meg a maga idejét, megcsinálva a lehető legsodásabb anakronizmust.

Ma már az anakronizmus megszűnt, hanem erről a csodáról nagyon sokáig lesz még érdemes elmélkedni. És hogy most, a holnap ünnepiesen megnyíló téli szalon alkalmából ezen a helyen elmélkedünk róla, ahol azelőtt a politikai kérdések váltakozó sokaságában olyan ritkán, olyan félénken jelent meg a képzőművészet, ez is az immár általános érvényű polgárjogát bizonyítja. Azt a polgárjogot, amelyet a magyar festőművészet és a magyar szobrászat az ő elemántárisan nagy és szívós erejével kiküzdött magának. Igenis, a magyar művészetnek kivételesen nagy erejét látjuk mi abban, hogy ez a művészet, amelynek a keletkezéséhez itt minden külső feltétel hiányzott, nemcsak megszűlni, de nagyra nőni is tudott és amire a közepkor idegen mesterei képtelenek voltak, meg tudta hódítani magának a magyar földet, a magyar levegőt, a magyar népet. És ha ennek az erőnek az elemeit boncolgatjuk, akkor rá kell jönnünk a hódításnak a nyitjára. A magyar művészet, a mellett, hogy minden ízében modern, egyuttal minden ízében magyar. Magyar földben termett, magyar levegőn lett nagygyá, magyar lélektől termékeny. Ez a modernsége, ez a törzsköcs magyarsága tette azt a csodát, hogy meghódította a magyar közönség, amely néhány esztendővel ezelőtt még divatból sem hederített rá.

Meghódította előtte — mondják tán a cinikusok — de nem kér belőle. A szép képeket megbánjuk, de meg nem vesszük őket. Ez igaz is. De erről beszélni, sajna, most éppen nem aktuális. Nem vesznek most semmit, mert nem lehet. Rossz világ van nagyon. A mindennapi szükségletekre jó, ha telik, nem hogy művásárlásra jusson a szűkös jövedelemből. Akinek pénze van, úgy ül rajta, mint a mesebeli sárkány, akinek meg nincs, az persze hogy nem tud keresni. Minden üzlet pang, így a művészet mint üzlet szintén nem prosperálhat. Ne bántsuk hát a magyar közönséget, amely bámul, lelkesedik, de nem vásárol. Egyszer, valamikor vége lesz talán ennek a keserves krízisnek és akkor, erős a hitünk, szép napok fognak derülni a

ez volt állandóan Széll Kálmán megszólítása Hazay Pistához. S tenni, írni, rendezni, üzenetet vinni, kelletlen dolgokat okosan s kellemetlen embereket tapintatosan elhárítani senki sem tudott annyi művészettel, mint az „édes fiam.” Hüségét hálás szeretettel viszonzotta a gazda. Mikor harmadéve nyáron a Thun-kabinet nem akart a bőrébe férni s erőnek-erejével új válságba sodorta a kiegyezést, akkor Széll Kálmán oldala mellett a nagy izgalmak közepette a fáradtságos munka ágyba döntötte Bécsben Hazay Istvánt. Különben is törékeny egészségi volt szegény feje. Nem bírt a gyomrával. Alig evett valamit s ezt a keveset sem tudta megemészteni. S most rászakadt hirtelen annyi munka, amennyi alatt egy óriás is meggöngyödött volna. Reggeltől napestig izgalmas tanácskozások, estétől éjjelig sifferes táviratok garmadáinak írása, éjjeltől reggelig hazulról érkezett ugyanilyen táviratok fáradságos desiffrirozása. Hirt ebbe bizony belébetegedett Hazay titkár ur. Birta, amíg bírta, de egyszerre csak kidőlt. Ott rogyott le a miniszterelnök szemeláttára. De ahogy felocsudott, tovább akart dolgozni. Ha ő lefekszik, hogyan vegyeza a kegyelmes ur ezt a tengernyi munkát? Ekkor parancsolt rá Széll Kálmán először az ő édes fiára, még pedig jó keményen.

— Alo mars az ágyba! Nézz meg az ember ezt a haszontalan, könnyelmű frátert? Még azt hiszi, hogy nem tudok ellenni nélküle. Rögön lefeküdjék, mert különben megbüntettem a munkaerőm iránt való bizalmatlansága miatt.

Es mialatt lent az ülésteremben Thun, Kaizl meg Dipauli miniszterek idegesen várták a ma-

gyar művészetre. A társadalom szívét bevette már. Ezen keresztül eljut majd a pénzestárcájához is. És eljön a magyar renaissance, érezzük, nemsokára. A mi fiatal művészetünk, amely nagygyá és erőssé tudott nőni nyomorogva, bőségben élve óriássá lesz.

BELFÖLD.

Magyar miniszterek Bécsben. Mint Bécsből jelentik, a király ma délbén Széll Kálmán miniszterelnököt kihallgatáson fogadta. A miniszterelnök a Gubich a külügyminisztériumba ment, ahol gróf Goluchowski hosszabb ideig tanácskozott. Délután Széll Kálmán miniszterelnök visszatért Budapestre, hogy jelen lehessen a képviselőház holnapai ülésén. Lukács László pénzügyminiszter, aki tegnap délután érkezett Bécsbe, tárcáját érdeklő ügyekben tanácskozott Böhm-Bawerk osztrák pénzügyminiszterrel és ma reggel visszatért Budapestre. A király ma délután felkeltőkor báró Fejérváry Géza honvédelmi minisztert külön kihallgatáson fogadta. A kihallgatás után a miniszter visszatért Budapestre.

A Chernel-ügy. Gróf Apponyi Albert, a képviselőház elnöke, mint jeleztük, átiratot intézett a Kuria elnökéhez, amelyben elvi jelentőségű döntést kér abban a kérdésben, melyet a Chernel György választása ellen benyújtott petícióra hozott kuriai visszautasító végzés a képviselőház hétoldi ülésében felidézett. A Kuria elnöksége ma átiratban válaszolt Apponyi kérdésére s válaszában a Kuria kifejti, hogy határozatát az első átiratban jelzett alapon fenntartja.

A választásfelirat és a horvátok. Az *Agramer Zeitung* ma vezércikkben ismerteteli a magyar képviselőház felirati javaslatát és a Horvátországra vonatkozó passzusról a következőket írja: Bennünket, horvátokat természetesen az a passzus érdekel leginkább, mely a Horvátország és Magyarország közt való pénzügyi megegyezésről szól. Összintén örvendünk, hogy a javaslat annak a reménynek ad kifejezést, hogy némi jóakarattal sikerüljön fog ezt a kérdést az igazságosság és méltányosság alapján megoldani. Ezzel eloszlanak mindazok a kétségek, melyek a magyar regnikoláris küldöttségben horvátellenes elemet akarnak látni, mert a felirati javaslat szerkesztője egyuttal előadja a magyar regnikoláris küldöttségnek és az a horvátbarát szellem, mely a felirati javaslatban kifejezésre jut, bizonyára visszahatással lesz a regnikoláris küldöttség tárgyalásaira is. Különösen arra kell utalnunk, hogy a javaslat őszinte óhajának ad kifejezést Horvátország virágzása iránt és ebben oly momentumot látunk, amely még szorosabban és bensőbben fűz bennünket egymáshoz. A magyar ellenzéki pártok felirati javaslataiban hiában fogunk keresni ilyen szimpátiákat Horvátország iránt. Ebből látható,

gyar miniszterelnököt, azalatt Széll Kálmán a karjánál fogva cipelte Hazay Pistát a szobájába s ott vetkőztette, rendezgette az ágyn, amig engedelmes páciens módjára a titkár ur le nem feküdt. Még egy végső lázadási kísérletet a dunyha alól is megpróbált szegény Hazay:

— Kegyelmes uram, ha talán felküldönék nekem a sifferes táviratok egy részét.

— Csend! Szedte-vette makacs legénye! Nekem semmi szükségem magára. Amig fel nem gyógyul, én leszek a maga titkára.

Aztán megcivargatva a titkárhomlokát, így szólt:

— Most pedig fogja be a száját és gyógyuljon meg, édes fiam.

S ezentul naponta háromszor ott ült beteg titkára ágya mellett Magyarország miniszterelnöke. Rátóton ugy tartották Hazay Pistát, mint a ház gyermekét. A miniszterelnök két gyönyörű unokája senkihez sem ragaszkodott edesebb vonzóddással, mint a jó titkár bácsihoz, aki viszont ezernyi mókával szórakoztatta, édes szeretettel becégette ezeket a bájos gyermekeket. Háromszor napjában érkezik a posta Rátóttra, távirat pedig olyik napon néha száz is. Hazay meg tudta érteni azokat a rövid ákombákomokat, amiket kék ceruzával vet e papírokra Széll Kálmán fűrgé keze. Egy-egy ilyen jélből ő kiolvasta, kinek milyen felelet jár. Aztán visszavonult a kastély egyik első emeleti szobájába s hozzálátott a dologhoz. Ha nagyon szapora volt a munka, a jóságos gazda meg nem állotta, hogy fel ne nézzen kétszer-háromszor is szorgalmas titkárához.

— Szorgalmas a titkár bácsi, mondogatta ilyenkor szeretettel.

hogy igazunk van, ha mindig újból és újból utalunk a nemzeti pártnak Magyarországhoz való viszonyának természetességére és ha mindig csodálkozásunknak adunk kifejezést és hazafiatlan eljárásunkat megrójjuk, ha ellenzékünk a horvát érdekek félreismerésével a magyar ellenzékkel kacérkodik.

A jászberényi választás után. A jászberényi választás botrányos vezetése, úgy látszik, még sem marad megtörtatlannul. Maga a belügyminiszter rendelte el a fegyelmi vizsgálatot Török Aladár választási elnök ellen. Jásznagykun-Szolnok vármegye közgazgatási bizottsága ma a vizsgálat fogantatására dr. Tóth János országgyűlési képviselőt, Haraszti Ti-vadar földbirtokost, Balgossy Károly alispánt és dr. Benkő Albert főjegyzőt küldte ki.

Jászberényből táviratozzák nekünk, hogy a városi képviselőtestület mai közgyűlésén a központi választmány kilenc Apponyi-pártiból és három Almásy-pártiból alakult meg.

Nagybirtokok és kishérletek.

Budapest, november 13.

Dr. Horváth Ádám volt országgyűlési képviselő érdekes levelet írt lapunk főszerkesztőjéhez. Levele-ben ő is a latifundiumok kérdésével foglalkozik, a maga reflexióit hozzáfűzve Weiss Berthold és Hoitsy Pál cikkelyeihez. Dr. Horváth Ádám levele így szól:

Tisztelt barátom!

Nagyrabecsült lapodban feszült figyelemmel olvastam Weiss Berthold országgyűlési képviselő ur tartalmas cikkelyeit. Szerfölött helyes irányt követ. Nem mint függetlenségi pártához tartozó polgár, de mint elfoglaltan magyar ember hibáztatom, hogy mai napság a dieshimnuszok zengésével akarják sokan tulkiáltani az éhes gyomor korgását. A legelső orvosság a baj felismerése. Helyesen teszi Weiss Berthold képviselő ur, ha mindenkinet, akit illet, az elevenére tapint. Le kell már egyszer szállnunk a magyar paripáról. Ez német hasonlat, ám magyar igazság.

Különösen megkapta a figyelmemet a képviselő urnak a latifundiumokról írott jeles cikkelye. Nincs is ennél fontosabb belügyi, közgazdasági, közművelődési kérdés.

Hoitsy Pál tisztelt barátom a B. N. e hó 12-iki számában egészen a szívem szerint beszél. Például hozza fel Fülöp szász-koburg-góthai herceg szentilörincai birtokát (*Koháry-örökség* volt; ezt a nevet restelték, a vagyont nem) és Nagy-Kőrös pótharaszti pusztáját.

Hát az ő állítási igazolására Kecskemétre hivatkozom. Ne idegen példák nyomán tessék járni, hanem olyanon, amelyet a gyakorlat bizonyított okosnak, célszerűnek.

Kecskemét város a régi időkben maga bérelt pusztákat, hogy polgárai hasznosan üzhessék a jövedelmező állattenyésztést. Voltak idők, amikor Kecskemét város 40—50 négyesözmértől területet birt bérben. A kecskeméti lábasjóságot

Vagy pedig bájosan megható önváddal topant be, így szólván:

— Mialatt mi odalenn a fenyvesben esibukozgatunk, az én jó Hazaym itt görnyed a sok munka alatt.

A titkár bácsi szelid, hálás mosolylyal és egy-egy szerény megjegyzéssel üttötte el a dolgot. Hogy csupa gyerekjáték az egész. Inkább szórakozás, mint munka. S milyen jól fog utána esni a fürdőzés.

Ó a fürdőzés, az volt Hazay számára is a rátóti napok egyik legkedvesebb mindennapos epizódja.

Tizenegyre felé előáll a kocsis s a házigazda vendégeivel együtt utnak indul — Ostendébe. A Rába füzes partján van egy kies hely, pázsitos domboldók, melynek tővében ott kanyarodik a sötétzöld folyó, melynek vizében nyári napokon csodálatos fürdőzés esik. A partot finom fűven fedi, amelynek bársonyos az érintése. A rátóti *plage* ez, finomabb csakugyan a leghíresebb tengeri fürdők fűven-szőnyegénél. [Kedves évelődéssel azért hívják ezt a helyet a rátóti Ostendének. A kocsiról leszedett párnákön vigan folyik a vetkőződés, aztán vidám beszélgetés közben indul a társaság fürdőni. Legutolsónak a vízbe mindig szegény Hazay Pista ment. Hőfőhár teste szívesebben sütkérezett a napon, de azért nekifanyalodott a fürdőnek s évtatosan lépett a habokba. A miniszterelnök kedves tréfálkozással nógatta naponta a titkár bácsit. Hogy csak jöjjön a vízbe, nem harap. Hogy milyen jól fog esni az ebéd a leülés után. Hogy milyen pompás kommdió az, ha az ember hatalmas karesapásokkal szeli a habokat. Szegény Hazayra ugyancsak ráért ez a sok

Bécsbe úgy hajthatták el, hogy a jószág utközben a város bérletén pihenhetett, legelhetett.

Keckemét, amelynek polgárai soha nem voltak jobbágyok, századokon keresztül azon igyekezett, hogy örök tulajdonul, vagy legalább bérlet-képpen mentül több pusztát szerezzen magának. Tette ezt azért, hogy a város polgárai gyarapodjanak. Apróbb részletekben bére adta a földeket, majd később örök áron adta el. Várospoljára, Borsbás, Szent-Király stb. nevezetű dűlők eleinte bére voltak adva keckeméti polgároknak, azután „örökváltás” címén tulajdonul megvehették a bérlek évi törlesztésével.

Most is őseinknek a helyes politikáját követjük. Ahol eladót nagyobb birtok van, azt a város megveszi. Ebben az esztendőben mintegy tízezer katasztrális holdat vett meg a város. És mit csinálunk vele? Egy részét kis részletekben haszonbérbe adjuk. A másik részét eladjuk örök tulajdonul huszesztendei törlesztésre. Ha rossz az esztendő, csak a kamatot fizesse meg a vevő, ezzel is elvárunk, mert a város apja is a polgároknak. Így lett, így van, hogy azon a homokon, amelyen azelőtt éhesen bógott a legszegényebb igényű állat, a búrge: ma viruló szőlők és gyümölcsösök áldásáért ad hálát az Istennek a keckeméti becsületes, szorgalmas és értelmes kisgazda.

Es még mást is csinálunk a városnak körülbelül ötvenezer kat. holdra rugó birtokával. Pusztaszernek a fele a miénk és a mi őseink ott a maguk eszével megcsináltak egy olyan intézményt, amely tökéletesebb az angol örök bérletnél. Ez a pusztai részletekre van osztva. A bérbeadást nem árverésen csinálják, hanem időről-időre kimegy egy deputáció, az mérlegelje a megfontolandókat, szabja meg a bérlet föld haszonbérét. E rendszer folytán egy-egy család úgy megállandósult ott, mintha örök tulajdona lenne a bérlet terület. Most azon vagyunk, hogy a régebbi is bevált örökváltás módjára a régi bérlesek tulajdonul adjuk el az eddig való haszonbérletet. Keckemét meg fogja alapítani Szerkecséget, ahol őseink a hazának törvényeit legelőbb megalkották...

Igen, igen! Kell, hogy a latifundiumokat felszerezzék, akár bérbeadásra, akár örök tulajdonul. Kell, hogy ebben része legyen az államnak is. Am akkor ebben a részben javasolni, intézkedni akar, az ismerkedjék meg a viszonyokkal, ne pedig holmi német könyvek után akarjen eligazodni.

Mi itt Keckeméten őseinktől átöröklve megtaláltuk, tudjuk, gyakoroljuk a latifundiumok megosztásának, helyes felhasználásának a helyes módját. Többet is teszünk: telepítettünk és telepíteni óhajtunk, nemcsak hazafias szempontból, hanem azért is, hogy a homok belterjessebb megműveléséhez, parlagon heverő homokok kultura alá fogásához a rendelkezésre álló emberi erő rendkívül drága.

Es mi áll utunkban? A telepítési törvény. Amelyet lefordítottak nem tudom miféle nyelvből s amelyet megbíráltak olyan férfiak, akiknek a

szózatja. Gyenge szervezete — most már tudjuk — nem igen állotta a víz hidegét. S hogy men-nél később jöjjen rá a fűzés, hát lassan lépke-dett s utközben sokat diskurált. Beszélt irodalom-ról, amelyet finom izléssel kultivált, a művésze-tekről, amiket szeretett, kivált a zenéről, amelyhez alaposan értett. S beszélt mindaddig, amíg gazdája le nem leplezte ezt a taktikáját, az-tán kacagva dobta magát a vízbe, uszált is néhány percig, hogy aztán dideregve menekül-hessen vissza a partra.

Utazásain is állandó kísérője volt Hazay titkár a miniszterelnöknek. A principális atyai gondoskodása a vasuton is megható volt. Hideg időben Széll Kálmán sohasem feküdt le, mielőtt meg nem győződött volna, hogy nines-e túlfutva a titkár hátszakasza. Nappali utazásoknál ki-parancsolta a titkár a légvonat irányából. S ha a dűbörgő vonaton sokat talált beszélni Hazay, Széll Kálmán hallgatást rendelt neki, nehogy ártalmára legyen az erőlködés.

A nyáron arról ábrándozott Hazay, hogy a választások után három-négy heti szabadságot kér majd a kegyelmes úrtól s elmegy vagy Egyiptomba, vagy Nizzába. Ott aztán jól kipiheni magát. Sétál majd nagyokat s olvasgat majd szép és jó könyveket. Aztán mire visszajő, új erővel áll megint a régi szolgálatba.

De eljött az ősz s nem pihenést hozott neki, hanem keserves bánatot. Édesanyja megbetege-dett s a szerető fiu szörnyű fájdalommal rettegett a betegért. Nyomott kedvét amint felismerte Széll Kálmán, kérdőzködött az ok fölől s mihelyt megtudta, tüstént szabadságra küldte.

tudása előtt mindenki kalapot emel, de ennek a fontos kérdésnek a gyakorlati megoldásához any-nyit sem értenek, mint a hajdu a harang-öntéshez.

Igaz van Hoitsy Pál tisztelt barátomnak, amideőn a tanyai rendszert dicséri. Ott terem, ott szaporodik a magyar. A „gányó” nem fél a gye-rektől, mert dolgozótársra. Alig válik el az anyai emlőtől, már libapásztor; azután elnövekedik ka-masznak, majd béresnek és lovásznak. A gyer-mekel révén lesz a kertészből gazda.

De ha már ilyen hosszúra nyújtottam ezt az írástomat, még egyet megemlítek, egy indítványt. Aligha én találtam ki, de nekem nagyon tetszik. A latifundiumok okzerű kihasználtságának a legfőbb nehézsége ezek különös jogi természeté-ben rejlik. Szinte forradalmi állapotban lehetne remélni, hogy ezzel tisztába jöjjünk: mint eleinte cselekedtek az előjogokról való lemondással.

Addig pedig sok homokot hord, visz Bu-gacson a szél; hegyeket tornyosít, völgyeket ak-náz. Ne bántuk hát egyelőre a latifundiumok jogi oldalát. A gyakorlati kiválsalom szerint cse-lekedjünk.

Lám! Most éppen Keckeméten szabályo-zunk. Megállapítjuk, hogy itt ilyen vonalban, ilyen széles lesz az utca, ilyen tágas lesz a tér. Es ha a mi vonalzóink neki szalad Kis Péter vagy Nagy Pál házának, avagy valamely egyházi szerzet portájának és nem eladót: azt mondjuk, meg is tesszük, hogy kisajátítjuk.

Hozzon a magyar törvényhozás olyan tör-vényt, amely lehetővé teszi, hogy bizonyos fórum megállapíthassa, hogy X. község polgárainak ja-vára Y. latifundiumból egy részt bérbeadásra, vagy örök tulajdonul való eladásra ki kell sajátí-tani, az illető latifundium jogi természetének sé-relme nélkül.

Az ilyen törvény az ősi jussához ragaszkodó-kat nem sérti, nem bántja. Kamatozó állampapír-al való kárpótlás ellenszere az anyagi veszteség-nek. Az így kisajátított terület pedig alkalmas arra, hogy mentől több magyar jussón földhöz. Mert ha nem vagyok is „agrárius”, ennek a szó-nak a mai félrommagyarozott értelmében, azt val-lom, hogy a második ezerévet csak úgy érhetjük el, ha ahhoz az épülethez birtokos magyar em-berek lesznek a téglák!

A latifundiumok kérdése még most csak udvariasan kopogtatva kér bebecsátást. Ha erre el nem fogadják — félek — mihamarabb ajtóstul rohan.

Minden tisztelettel

Keckemét, 1901. november 11.

Dr. Horváth Ádám.

KÜLFÖLD.

Ausztria-Magyarország és Törökország.

A szultán kormánya nemcsak Franciaországgal, hanem Ausztria-Magyarországgal szemben is en-gedékenynek mutatkozott ama panaszok tekinteté-

— Maradjon az édesanyja mellett, édes fiam. S vigasztalja és ápolja szegényt. S majd me-glátja, a jó Isten majd megsegíti. Nekem pedig, fiam, naponta adjon hírt a mamája hogylété-ről.

Naponta meg is jelent Hazay Pista agazdájánál, de egyre szomorubbán. Veszedelemes a baja a beteg anyának; életveszélyes operáción kell átesnie. Isteneim, Isteneim, ki tudja, elbirja-e még ezt a kegyetlen műtétet.

Négy nappal ezelőtt is ezt sóhajtozta a mi-niszterelnöknek, aki éppen Bécs felé volt induló-ban. Széll Kálmán megfogta mind a két kezét s atyai hangon így szólt:

— Reméljen és imádkozzon, édes fiam. Jó az Isten, jót ad. S én legyek az első, aki meg-kapom az örömhírt a műtét sikeréről.

Ma délután, mialatt Széll Kálmán hazafelé utazott, megtörtént az operáció a Vörös Kereszt budai kórházában. Hazay István a felügyelő lakásán remegve leste reggeltől fogva édesanyja sorsát. Mikor az egyik orvos belépett hozzá s elmondta neki, hogy a páciens elaltatása jól sikerült, Hazay István lerogyott és meghalt.

Meghasadt a szíve. A világ legtisztább és legnemesebb érzése ölte meg: a gyermeki szeretet.

Ez a halál mutatja meg, milyen csodás tisz-taságu szív lüktetett ebben az előkelő gondolko-zásu, nemes érzésű emberben.

Nefelejcs-koszorúba főhéher liliumot is fo-nok. Hadd hirdesse, hogy akiről e baráti meg-emlékezés szól, annak a legnagyobb érdeme a férfilelek szeplőtlen szüzessége volt.

ben, melyek monarchiánk részéről a szigorú jog-szerűség alapján tettek. Annál készségesebben ismerjük el a török kormánynak monarchiánkkal szemben való lojális eljárását, mert erre minden könszereszköz nélkül határozta el magát, s nem várta be, hogy kormányunk a leszbozsi flottatün-tetéshez hasonló lépéssel erőszakolja ki az elég-tételt. Egy konstantinápolyi táviratunk a törté-netet a következőkben adja elő:

Konstantinápoly, november 13.

Sok panasz, amelyet báró Calice osztrák-ma-gyar nagykövet csöndesen, de nagyon erőlyesen elő-terjesztett és sürgetett, most végleges és föltöb-b kié-lgő megoldást nyert. A megoldás úgy politikai, mint pénzügyi szempontból nagy jelentőségű, annál is in-kább, mert szinte legyőzhetetlen akadályok álltak útjában. Minthogy a török kormány tudta, hogy Ausztria-Magyarország hathatós rendszabályokra van eltökélve, jónak látta, hogy a nagykövet kívánságait teljesítse. De a szultán is sok jóakaratot mutatott ebben az ügyben Ferenc József király iránt való tiszteletből és Ausztria-Magyarország külügyi hivatala és nagy-követei iránt is előékenynek akart mutatkozni.

Báró Calice eleinte külön-külön követelte a pa-naszok orvoslását, de október 3-án valamennyit egybefoglalta. Attól a naptól fogva Törökország egy-másután elintézte a panaszokat, kivéve Posch osztrák állampolgárnak az ügyét, amely azonban e hó 9-én szintén elintéződött.

A porta részéről tett engedmények a következő pontokat foglalják magukban:

Azt a három embert, aki merényletet kísérelt meg a prizenzi osztrák-magyar konzulátus ügyvivője ellen, példásan megbüntették.

Mehemed basa tábornokot, aki az üszkübi osztrák-magyar konzulátus dragománját megsértette, elmozdították állásától. A porta továbbá Davi-dovic osztrák alattvalónak, akit Gyakovóban al-bán rablók elfogtak, jelentékeny kártérítést fizet. A török csapatok folytatják a rablók üldözését, akiket a török kormány határozott ígérete szerint példásan meg-fognak inteni.

Továbbá három fermánt adott a porta két ka-tholikus templomnak Albániában való felépítésé és egy osztrák iskolának Üszkütben való felállításá tár-gyában.

Kötelezi magát a porta arra is, hogy Ausztria-Magyarország beleegyezése nélkül nem ad koncesz-sziókat Törökországban gyufaegyedárságra, hacsak szerződésben nincsenek biztosítva.

A porta továbbá három osztrák alattvalónak jelentékeny követeléseit megfizette és hozzájárult Calice nagykövet abbéli követeléséhez, hogy választott bíróságot küldjenek ki ama vitás kérdés elintézésére, mely az osztrák keleti vasuti társaság és a török kor-mány közt a szalonikii és dedeagaci kikötők ügyében, valamint a társaság által támogatott igen jelentékeny pénzkövetelés ügyében fölmerült. A porta már meg-nevezte a választott bírákat.

A török kormány és Posch közt fennforgó vitás kérdést, mely Poschnak több allepoli telkére vonatko-zik, az osztrák alattvalók javára döntötték el.

A 90.000 frank kártérítési összeg tekintetében, melyet osztrák alattvalók követeltek az 1895. és 1896. években az örmény zavarok alatt szenvedett károkról a nagykövet és a porta közt megállapodás jött létre.

Kréta sorsa. Görög félhivatalos hírek sze-rint a hatalmasságok megkérték György görög herceget, akinek háromévi főbiztosi hivatalosko-dása ez év végén lejár, hogy ezt a hivatalt újra vállalja el. A herceg ma a királlyal visszaférke-zett Athénbe s néhány nap múlva ismét Krétába megy. A krétai kérdés végleges rendezésére vo-natkozó híreszteléseket még koraiaknak tartják.

A francia-török konfliktus. Az oly sze-renesen elintézt francia-török konfliktus, mint most kitűnik, nem volt olyan egészen ártatlan dolog, amilyennek látszott. Konstantinápolyból meg-bizható részről azt jelentik a Vossische Zeitung-nak, hogy az orosz kormánynak nem volt inyé-re Franciaországnak Törökországgal ellen való eljárása s a legkevésbé sincs megelégedve azokkal a rend-szabályokkal, amelyeknek következtében a római katolikus egyház befolyása Törökországban te-metesen megerősödött. Diplomáciai körökből ki-szivárgott, hogy Ausztria-Magyarország és Olasz-ország határozottan állást foglaltak a francia kor-mány lépése ellen és Angolország is kész volt be-avatkozni.

A konfliktus elintézését nyomon követi az a hír, hogy Constans francia nagykövet Konstanti-nápolyba való visszatérése után nemsokára meg-válk állásdólt. Azzal a felfogással szemben, mintha Constans távozása azért történne, mert a francia nagykövet nem tudta simán elintézni a két or-szág közt fennforgó ügyeket s diplomáciai szakí-tásra, sőt flotta-tüntetésre kellett vinni a dolgot — egy Konstantinápolyból keltezett félhivatalos

távirat elismeri ugyan a nagykövet távozását, de hozzáteszi, hogy itt *semmi esetre sem forog fenn* a Franciaország és Törökország között való konfliktus utóhatása. Constans nagykövetnek már régóta szándéka volt, hogy a francia képviselőválasztás alkalmával visszatér a politikai életbe.

A San Girolamo-ügy. Római táviratok szerint *Milnovics* antivári püspök és *Vojnovics* montenegrói miniszter tegnap sokáig tanácskoztak *Rampolla* kardinális államtitkárral, holnap vagy a legközelebbi napokban pedig a pápához mennek kihallgatásra. A püspök és a miniszter a San Girolamo-intézet ügyében jelentek meg a Vatikánban. *Nikita* fejedelem ebben az ügyben *Milnovics* püspök ellenében katolikus szerb alattvalóinak érdekeit védelmezte, míg *Milnovics* eleinte Ausztria-Magyarország partján volt és a San Girolamo-intézetbe rendelt és az ő főhatósága alá tartozó *Mitiseet* egyházi büntetéssel fenyegette meg, mert a dalmátok akciójához csatlakozott. Ugy látszik, hogy *Milnovics* azóta fölfedezte a montenegróiak speciális jogait s *Vojnovics* miniszterrel most azért van Rómában, hogy ezt a pápának bebizonyítsa. *Milnovics* memorandumában azt követeli, hogy a San Girolamo-intézetet egyenlő részben osszák meg a horvátok és a szerbek között. *Nikita* fejedelem eljárása Rómában óriási megütközést kelt.

A nápolyi camorra bukása. Nemrégiben ösmertették azt a szörnyű panamát, amely anyagilag tönkretette Nápoly városát s amelyben nagyon tisztelt és híres nevek is kompromittálva voltak. Miután az olasz kormány feloszlatta a nápolyi közseggtanácsot, megindult a választási küzdelem két párt közt, amelyeket találóan a *becsültes emberek* és a *camorra* pártjának neveztek el. Tegnap volt a választás. A nyílt és titkos camorristák és segítők óriás vereséget szenvedtek. Jelöltjeik közül egyetlen egy sem jutott be a közseggtanácsba. A *becsültes emberek* listája győzött és egyetlen jelöltjük sem bukott meg. Néhány mandátumot a radikálisok és a szocialisták hódítottak el. Nápolyban és az egész országban az öröm óriási.

Az ausztriai helyzet.

Bécs, november 13.

A képviselőház költségvetési bizottsága délelőtt 11 órakor összeült és megkezdte a költségvetés részletes tárgyalását. *Kathrein* elnök megnyitja a költségvetés részletes tárgyalását. *Kramar* azt indítványozza, hogy mindenekelőtt szavazzanak a felől, hogy megkezdjék-e a részletes vitát. *Kathrein* elnök szerint ez a kívánság ellenkezik a házszabályokkal. de hogy a tárgyalást ne késleltesse, elrendeli a szavazást, de a nélkül, hogy azzal prejudiciumot alkotnának. A bizottság erre egyhangúlag elhatározza a részletes tárgyalás megkezdését.

Baernreither a kereskedelmi minisztérium költségvetésének több címét adja elő és kiemeli, hogy 1899 óta *osztrák cégeknek külföldön való letelepedésére* 102.800 koronát adtak ki és ezek a cégek ott 2.259.000 korona áru forgalmat értek el. Nagyonbarányu akciói csak az ipar támogatásáról szóló törvény hozatala után lesz lehetséges. A párisi világkiállítás költségeinél a megszavazott hitel 10 százalékat megtakarították. Legfontosabb tétele a kereskedelmi minisztérium költségvetésének az a 400.000 korona, amelyet a vízutak 1904-ben kezdődő építésének pénzügyi, közigazgatási, műszaki és egyéb előmunkálataira szántak. Kérdi a minisztertől, mennyire van a kormány tisztában azzal, hogy ezeket a kérdéseket miként kell megoldani. Azt indítványozza egyebek között, hogy a statisztikai költségekből évenként visszavonható összeget juttassanak a bázei nemzetközi hivatalnak, amint más államokban is teszik vagy tervezik. Végül megvilágítja a legfontosabb eltéréseket a tárgyalás alatt levő két költségvetés között.

Báró *Call* kereskedelmi miniszter előadja, hogy az 1904-től 1912-ig terjedő első építési időszakban első sorban, összefüggésben a különböző folyamatszabályozásokkal, azok az építendő vonalszakaszok lennének megkezdendők, amelyekre nézve már kész tervek állnak rendelkezésre. A csatornákat illetőleg teljes kísérleti csatorna lesz építendő, amire nézve a Duna-Odera-csatorna, csatlakozással a Vízutálához, különösen a kedvező terepviszonyok miatt lép elő, térbe. A baseli nemzetközi munkáshivatalt szubvenzionálása tekintetében, amit *Baernreither* előadó kezdeményezett, a miniszter fenntartja magának a végleges állásfoglalást, mert magánhivatalról van szó, melynek állami segélyezése félremagyarázásokra adhatna alkalmat, annál is inkább, mert a kormány tárgyalásokat kezdett a magyar kormánnyal egy munkásvédelmi nemzetközi imormáló-iroda felállítására iránt. Több szónok a mellett nyilatkozott, hogy a vasutügyi minisztériumot bővítsék ki közmunka- és közlekedésügyi minisztériummá.

Kozlovski panaszkodik a lengyel címzésű leveleknek Posenben tapasztalható kezelése miatt. *Kramar* azt kívánja, hogy az osztrák kormány ebben a kérdésben ugyanolyan energiát fejtson ki, mint az orosz kormány, amely erre vonatkozólag érvényt szerzett Poroszországban a világpósta-egyesület szabályainak.

A *Kramar* és *Kurz* által a párisi kiállítás osztrák kormánybiztosa ellen felhozott szemrehányás tekintetében, hogy a cseh kiállítások háttérbe szorította, a miniszter határozottan védelmébe vette a kormánybiztost.

Kienmann rámutat arra a hátrányra, melyet a magyar határon levő piacok az átutalási eljárás következtében szenvednek és főleg a magyar kormány szigorú eljárása miatt panaszkodik. Kéri a kereskedelmi minisztériumot, hogy a határszéli kereskedelemnek ezt az elnyomását akadályozza meg.

Bécs, november 13.

Egy kiadott kommuniké szerint a ruthén klub elhatározta, hogy egy brünni cseh egyetem és egy szlovén egyetem felállítására érdekében állást foglal és megvalósításukat követeli, minthogy ezek jogos szláv követelések. Elhatározták továbbá, hogy sürgősségi indítványt nyújtanak be egy Lembergben felállítandó ruthén egyetem érdekében.

Bécs, november 13.

Az alkotmányügyi bizottság albizottsága négy szavazattal kettő ellenében elfogadta azt az indítványt, hogy a 14. §-t töröljék.

Botha újabb győzelme.

Budapest, november 13.

Keserves hírek kergetik egymást Londonban: *Botha Lajos*, a boerok fővezére újra jelentékeny győzelmet aratott, újra zsákmányul ejtett angol ágyukat, eleséget, municiót, az angol csapatok pedig újra siettek magukat megadni. Ez az egyik hír, amely bizonyára megint rémületet kelt Londonban. A másik sem kevésbé fontos: *Fouché* boer parancsnok elpusztította egy fontos vasuti vonalnak nem kis részét és ezzel meglehetősen zavarba ejtette az angol hadsereget az a részét, amely azon a vonalon kapja eleségét, lőszereit, lovait. Ujra küld ez események révén az angol tudósítások teljes megbízhatatlansága, amelyek már arról is regéltek egyszer, hogy *Botha* csapatai feloszlottak, a fővezér maga pedig csak futva menekült meg az angoloktól.

London, november 13.

Botha Lajos Vriheid mellett megtámadott egy angol gyalogosokból és bennszülött vadászokból álló hadoszlopot, amely rövid harc után megadta magát a boeroknak. Az angolok ágyúja, elesége és hadiszere a boerok kezébe jutott.

London, november 13.

Az angolok veszteségajstromai különféle apróbb csatákról tesznek említést, amelyek eddig nem kerültek nyilvánosságra. Így *Tigerskloof*-nál november 6-án elesett három angol, megsebesült egy angol hadnagy és eltűnt tizenegy katona. Az utóbiakról azt hiszik, hogy fogságba estek. Ugyancsak november 6-án a milwmarei kerületben *Doran* ezredes és két ember súlyosan megsebesült. Október 31-én *Bowedam* mellett *Lamberstbay* és *Jameswilliam* között három angol katona elesett és hat megsebesült.

London, november 13.

A *Times* indiai levelezője jelenti: Bár minden lehető megtették Umballában a fogoly boerok egészsége érdekében, mégis sokan közülük, különösen idegen nemzetbeliek, lázongó magatartást tanúsítottak. Eddig már 22 németet nehéz munkára ítélték, mert vonakodtak könnyű munkát végezni, amiért díjazást is kaptak.

Frankfurt, november 13.

A *Frankfurter Zeitung* jelenti Amsterdamból: Az angol lapokban terjesztett híreket vonatkozólag *Wolmarans* kijelentette egy újságíró előtt, hogy semmiféle békétárgyalási tervezet nem készített. A Krüger-villában nemrég tartott tanácskozáson nem volt szó békéjtületekről. Nem is tesznek semmit sem ebben az irányban. Amíg az angol minisztérium azt az álláspontot foglalja el, amely *Chamberlain* és *Salisbury* legutóbbi beszédeiben kifejezésre jutott, békére gondolni sem lehet. A béke csak akkor lehetséges, ha a köztársaságok teljes függetlenségét biztosítanak. A *Witwatersrand* és az aranymezők átengedéséről békekötés soha sem lehet szó.

Brüsszel, november 13.

Megbízható forrásból jelentik, hogy *Leyds* és *Fischer* azért utaztak Berlinbe, hogy még egy utolsó kísérletet tegyenek arra, hogy *Vilmos császárt* rávegyék a délafrikai háborúban való intervencióra.

Minthogy a boeroknak előbbi hasonló kísérletei meghiúsultak, azt hiszik, hogy a boeroknak most alapos okuk van arra a föltevésre, hogy a cár és *Vilmos császár* között Franciaország és a másik két hármasszövetségi hatalom hozzájárulásával Transvaalra vonatkozólag elvben megállapodás jött létre.

Hamburg, november 13.

Délafrikai angolbarát forrásból jelentik, hogy a *Fokföld* hollandus lakosságának hetnyolcad része a harcoló boerokhoz csatlakozott és hogy ez az oka annak, hogy a háború ily sokáig elhúzódik.

Pretória, november 13.

Transvaali menekülteknek hetenként 230 engedélylevelet adnak a visszatérésre.

Middelburg, november 13.

November 9-én *Fouché* *Alivamort* és *Burg-hersdorp* között robbantással elpusztította a vasuti vonalnak egy részét.

Brüsszel, november 13.

Krüger a leghatározottabban megcáfolja a *Daily Mail*-nak azt a közleményét, mintha ő Oroszország kezessége mellett hajlandó volna az autonómia árán békét kötni.

Verona, november 13.

Cecil Rhodes és dr. *Jameson* Salsomaggiore iudóból tegnap automobilon ide érkeztek és egy szállóba tértek be. Mihelyt ennek híre terjedt a városban, ezrével tödultak az emberek a szállóba és leadták névjegyeiket a következő iürással: *Éljen Krüger, éljenek a boerok!* A két utas rövid idő múlva a lakosság gunyos kiáltásai közt hagyta el a várost.

HIREK.

A goromba nagykövet.

Abból a nagy lármázásból, feleselésből, fenyegetésből és szűkölésből, amelyet vezércikknyelven francia-török konfliktusnak kell nevezni, s amely nem volt egyéb, mint egy kifizetetlen számla nagyszerű beperlése, furesa szó hangzott felénk.

Constans, a francia nagykövet, egy bizonyos ponton elvesztette a türelmét, nagyot toppantott a lábával, s odakiáltotta a török igazságügyminiszternek ezt, hogy:

— Marha!

Erre azzán hirtelen csönd lett. Majd egy kis duzzogás — a miniszter nem akart együtt ebédelni a nagykövettel — aztán ez is elsimult, csönd lett, rend lett, s minden belezőkkent a régi kerékvágásba. Párbajról szó sem esett, jegyzőkönyv, kimagyarázás nem volt. A francia nagykövet úgy találta, hogy a török igazságügyminiszter marha, s ezt mindenki privátvéleménynek fogta fel.

Es ezzel meg van törve a jég. Ime, egy nagykövet, aki udvariatlan, egy francia, aki goromba volt! Constans urat e két minőségében végigkísérte pályáján a respektus. A franciáról azt szoktuk mondani: *finom francia*, a diplomátáról ezt: *udvarias diplomata*. Constans ur bunkóval ütötte agyon szívünk e két illúzióját, egyetlen szócskával, egy egyszerű kijelentéssel, amelyben egyébként igaza is lehetett. Csak éppen nem szoktuk meg sem tőle, sem kollégáitól ezt a szöveget.

Valami furesa mentséget azonban mégis lehet találni ennek a szokatlanul erős gorombaságnak s ez a következő. A világ legfinomabb emberei is letesznek a finomságról bizonyos körülmények közt. A legudvariassabb uriember sem finomkodik, amikor éjszaka rablóval találkozik az erdőn; valamint vannak olyan helyiségek és alkalmak, ahol és amikor a legelőkelőbb uralkodóházak fejei is tökéletesen szabad folyást engednek érzelmeiknek és esőppet sem törődnek az etikett szabályaival.

Ugy képzeljük, hogy mikor a keresztény francia nagykövet szembezállt a pogány török miniszterrel, s látta, mily szemtelenül smucig módon tagad le a török kormány egy világos követelést, elfutotta az epe, s úgy gondolkodott, hogy ez éppenséggel nem az a társaság, amely számára az illetet felalalták, s odavágta neki, hogy...

Mi a civilizált ember véghetetlen nagy

felsőbbségét látjuk ebben a gorombaságban, a civilizálatlan felett. Bennünk éppen az különböztet meg civilizálatlan embertársainktól, hogy hallgatunk, amikor pedig azt szeretnők mondani, hogy: marha. Ha most már erről a különbségről lemondunk s magunk rugjuk fel azokat a szabályokat, amikre a törököt is mitanítottuk, ezt csakis a leghatártalanabb lenézés és megvetés sugallhatja. Constans így gondolkozhatik, hogy a család, gaz pogány-nyal szemben nincs udvariasság. A kuttyájához senki sem udvarias; az illeten csakis emberekre vonatkozik.

Csak ezt az egy magyarázatot tudjuk adni. Mert ha ez a marha nem azt jelentette, hogy: „őn ott ezennel kiközösitem az emberi társadalomból” — akkor Constans ur francia és diplomata létere egyszerűen neveletlen volt.

A program egyik pontjához.

A francia kormány fölszólította a jelenkor legnagyobb íróit, köztük Gerhart Hauptmann-t s Maxim Gorkijt, hogy Victor Hugo születésének századik évfordulóján vonuljanak el s hódoljanak meg Victor Hugo panteonbeli sirja előtt.

Ha Lassalle Ferdinándot valaki fölhiatta volna arra, hogy a Rothschild-cég főnállásának háromszázéves jubileumán menjen el a frankfurti bankház elé, ott emelje meg a kalapját s szívében keljenek ünnepi érzések, vagy kacagtak volna rajta Európában, vagy gratuláltak volna Rothschildéknak. Ha a francia royalistákat valaki arra kérné, hogy vonuljanak föl a köztársasági elnök palotája elé, dobják a levegőbe süvegüket s ordítsák azt, hogy: Eljen a republika, a royalisták megpukkadnának nevetésben.

De ha Hauptmann Gerhartot arra szólítja föl a francia kormány, hogy Victor Hugo századik születése napján, vonuljon el a panteonbeli sir előtt s fejezze ki hódolatát Victor Hugo előtt — ezen sem nem nevetnek, sem nem bosszankodnak az emberek. Amint politikai ellentétek vannak a világon, úgy vannak művészi ellentétek is s amint nehéz elképzelni olyan Molnár Jánost, aki imádkozva borul le Vázsonyi Vilmos előtt, úgy nehéz elképzelni, hogy Henschel szerzője imádkozva fog térdre esni Victor Hugo sirja előtt s mesterének fogja elismerni őt, kitől nem is egy közönséges világ, de egy egész világnézet különíti el. Nekem csakugyan mindegy, ha Hauptmann Gerhart megcsinálja ezt a teatralikus komédiát. Hannelét továbbra is kevesen fogják megnézni a Nemzeti Színházban s Victor Hugo regényeit sem fogják többen olvasni ezentul. Még az sem fájna, ha azt a tanulságot vonnák le az esetből, hogy Gerhart Hauptmann s vele az egész ugynevezett modern iskola meghódolt a romantikának. Az ilyen fuzionálás amúgy sem árt senkinek s amúgy sem használ senkinek. Csak egy jubileumi ötletből van tehát szó mindössze s egy teatralikus érzéssel kifundált jelenetről, mely lehet, hogy hatásos is lesz.

De vajon miért van az, hogy a politikai ellentétek ilyen meghódolásra nem alkalmasak s miért van, hogy a művészi ellentétek ilyen összehozásával ellen senkinek sincs kifogása. Ha a politikai ellentétek csakugyan ellentétes eszmék harcából fakadnak, akkor e téren is megeshetnének az ilyen szörnyűségesen nagy kibékülések és meghódolások. Ugy látszik azonban, hogy a politikai ellentétek nem csupán az eszmékből fakadnak, hanem érdekekből is s ezért nem lehet ott olyan könnyen rákapatni az embereket a teatralikus jelenetekre, főleg, ha főhajtással kezdődnek és imádással végződnek az ilyen jelenetek.

A művészi ellentétekben azonban csak eszmék választják el az embereket s éppen azért nem fakaszt kacagást az, mikor a művészi polusok randevúra mennek egy sir mellé.

A teatralikus vonás ebben a franciául

kiesztet dologban nem is ott van, hogy a Takácsok szerzője megbókol Victor Hugo előtt, hanem ott, hogy ezt kormány meghívásra teszi. Ha a dolog úgy véletlenül jut eszébe Maxim Gorkijnak és Gerhart Hauptmannnak, igen kedves ötlet lett volna. Így azonban blaszfémia ize lesz annak a jelenetnek. Mihelyt a politikusok beleavatkoznak a művészek dolgaiba, vége van a dolgok varázsának, mert a politikusok pompásan tudnak jubileumokat szervezni, de meleg és őszinte dolgokat nem várhat tőlük senki.

A szcenériák fölépítése a politikusok dolga. A szcenériák tetszenek a népek s ezért szeretik és bámulják jobban a politikusokat, mint a művészeket. Vagy saját viszonyainkra alkalmazva a dolgot, ezért népszerűbb nálunk például a malomszalóki országgyűlési képviselő neve, mint a Vajda Jánosé.

A művészek csak az érzések fölébressztéséhez értenek. A diszleteket nem ők csinálják. Pedig a diszleteket jobban szereti a nép s komolyabban veszi az erkélyt Romeo nagy jelenetében, mint Romeo szerelmét. Romeoról azt hiszi, hogy csak komédiázik, de az erkélyt, bár vászonból való, komoly erkélynek tartja. Ezért van az, hogy a művészetet nem bámulják s nem honorálják annyira, mint a politikát. A művészet ma már nem is komoly dolog. Ott már azon sem kacagnak, ha a legellentetesebb művészi irányzatok képviselői meghódolnak egymás előtt. Olyan nagyon mindegy az. Ha politika volna a dologban, nem mert volna ilyen gondolatla támadni a világ egyetlen kormányának sem.

G—A.

Budapest, november 13.

— BUDAPESTI NAPLO. November 15-én új előfizetést nyílik a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetése ezen a napon lejár, méltóztatassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— Személyi hírek. *Fülöp* orléansi herceg tegnap este Bieskőre utazott. — *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter tegnap este Bécsbe utazott. — *Holub* Emil, a híres Afrika-utazó nagybeteg, orvosai a katasztrófától tartanak.

— *Erzsébet főhercegnő házassága.* A *Neue Freie Presse* illetékes forrásból arról értesül, hogy az a sok kombináció, amely *Erzsébet* főhercegnő és *Windischgrätz* Ottó herceg eljegyzését kísérte, alaplatlan. Sem azt nem tudni, hogy az ifjú párt a hetzendorfi kastélyban esketik-e össze, sem azt, hogy a vőlegényt mely helyőrséghez osztják be s végül azt sem, hogy az esküvő mikor lesz.

— *A tengeremő herceg.* *Albert* monakói herceg tegnap este Berlinbe érkezett, hogy *Vilmos* császár elé terjessze az *Association Maritime* nevű tudós társaság tervét, melynek a tengerfenékre tudományos szempontból való átkutatása volna a célja. A monakói hercegnek tudvalevően nagyon kevés gondot ad országának kormányzása, a monakói játékbárlang bérbeadásából pedig annyi a jövedelme, hogy bátran engedhet meg magának uri passziókat. Szép tőle, hogy a bűnben fogant milliókból legalább juttat valamit a tudománynak is.

— *A trónörökös sógornője menyasszony.* *Lemberg*ből jelentik, hogy *Radziwiłł* Szaniszló herceg nem-sokára eljegyzik gróf *Chotek* Henriettet, *Hohenberg* Zsófia hercegnőnek, a trónörökös feleségének fiatalabb testvérét. Az eljegyzési hír szerint *Lancutban* fog megtörténni az azalatt, a míg *Ferenc Ferdinánd* főherceg ott lesz. A menyasszony husz éves, vőlegénye, ki hadnagy a porosz királyi ulánusoknál, csak néhány hónappal idősebb. A herceg két testvérét: *Erzsébet* és *Helénát*, tudvalevőleg *Potocki* Román és *József* grókok vették feleségül.

— *Vilma királynő betegsége.* *Amsterdamból* táviratozzák, hogy *Vilma* hollandiai királynő betegségeinek korai lebetegedése az oka. A királynő állapota azonban nem ad okot aggodalomra. Ez a hír arra vezetendő vissza, hogy *Robertsmann* tanár, német születésű királynőhöz hívták.

— *A lipótvárosi kaszinó lakomája.* A lipótvárosi kaszinó e hó 18-án, szombat este 8 $\frac{1}{2}$ órakor saját helyiségeiben társasvacsorát rendez. Vacsora után *Werner* Gyula országgyűlési képviselő felolvastat: Az a választásokról.

— *Az egyetem díszdoktorai.* A budapesti tudományegyetem a magyar kereszténység és királyság kilencszázéves jubileuma alkalmából *Daruváry* Alajos

és *Horváth* Nándor mellett két külföldi tudóst is megválasztott tiszteletbeli doktoraivá. Az egyik *Krausz* Xavér Ferenc íreiburgi és a másik *Prus* Adolf brüsszeli egyetemi tanár. Az első a hittudományi, a második az államtudományi kar díszdoktora lett. Mindkét tiszteletbeli doktor számára a Falk Miksához hasonló arany diploma készült. Ezeket az okleveleket a külügyminisztériumnak küldték föl, mely azokat külföldi diplomáciai képviselőink útján juttatja el a kitüntetett tudósokhoz.

— *A kereskedelmi miniszter betegsége.* *Hegedűs* Sándor kereskedelmi miniszter, aki pár nappal ezelőtt meghült, már jobban van s rövid idő alatt elbágyhatja a szobát.

— *Regruták.* A hatalmas budapesti kaszárnyákban sok száz legény nehéz sőhajtással várja december elsejének eljövételét. Katonák is, nem is. Uniformis van ugyan rajtuk, pangánét is veri oldalukat, titokban katonáknak is hiszik magukat, de véleményüknek nem mernek hangosan kifejezést adni, mert akkor megverik őket az „őreg szentségek,” amint már katonáék a másod-, harmadesztendő hadfiakat hívják. Az öreg szentség pedig nagy ur! Mikor fázasztó gyakorlatok után haza jön a legénység, az öreg ágyára veti magát s elordítja:

— Vízet!

A regruta pedig nagyot ugrik s a következő pillanatban az öreg előtt van a víz.

— *Cukrot!* — hangzik az újabb parancs s a regruta már lenn van a kántinban, hogy édessé varázsolja a másodnapos, szomorú darázsuszát. A regruta surolja a folyosót, tisztítja a cipőt, lőt, fut s verés, szidás, káromkodás érte a jutalom. De tür. Szomorúan, fáradtan és hitehagyottan. De azért lelkeben él a remény, hogy egy-két esztendő múlva az ő sorsa is jobbra fordul s lesz még belőle öreg is. De addig még sok víz folyik le a Dunán! Egyelőre minden vágya, hogy megérje december elsejét. Addig ugyanis nem mehet a városba sétálni. Berukkolásától számítva két hónapig tart a *forsifitos* dresszura s csak mikor megvizitálta az őrnagy, az alezredest, ezredest, brigádéros s mindenki látta, hogy tud szalutálni, akkor eresztik ki csak a városba, mert így kívánja ezt a *reglama*. A konyhákban is izgatottan várják a nagy napot s viharezett szakácsnők és dajkák kíváncsian várják, milyen az új anyag. S a legények is ettől az *inspicierungtól* tartanak leginkább, mert ez dönti el, hogy kinek jut a lénung mellé libacomb is, vagy pedig csak — s ami sokkal szomorubb! — esők. S december elseje után, takarodó után, a legénységi szobákban megindul a kritizálgatás s egyik-másik legény irigykedve sóhajt fel:

— Hja! Könnyű a *Szedler* Mihálynak. Egy hentes szakácsnéja a kedvese!

— *Falk Miksa jubileuma.* Arad város törvényhatósága is csatlakozott ma *Falk* Miksa nagyszámú tisztelőihez, akik az illusztris férfit félszázados doktori jubileuma alkalmából annyi szeretettel ünnepelték. A mai városi közgyűlésen dr. *Nemess* Zsigmond nagylelkűtől üdvözlő üggyel nyújtotta be a Falk üdvözlését célzó indítványt, mely meleg szavakkal emeli ki a kiváló publicista országos érdemeit. Dr. *Nemess* lendületes beszéddel vezette be indítványát, amelyet a közgyűlés egyhangulag határozattá emelt. A közgyűlés az üdvözlőirat megszövegezésével a város főjegyzőjét bízta meg, és egyben felkérte *Salacz* Gyula volt polgármestert, a város országgyűlési képviselőjét, hogy az üdvözlőiratot az ünnepeltnek átnyújtsa. *Falk* Miksa tudvalevőleg országgyűlési képviselője volt Arad városának, amelynek polgársága ma is hála-lással emlékezik vissza a város érdekében kifejtett tevékenységére.

— *Kemény lesz a tél.* Falb mondja. Most jelent meg a naptára 1902-re. A többek közt ezeket mondja benne: A január száraz lesz, februárban óriási havazások várhatók, márciusban hófúvások és esőzések lesznek, a szeles és viharos áprilist igen kellemetlen május követi s a június hónap is meglehetősen hűvös lesz. Elsőrendű kritikus napok lesznek: február 22., március 10., április 8., május 7. és június 6.

— *A közegészségügyi tanszék.* A dr. *Fodor* József halálával megüresedett tanszékre — mint hirdlik — dr. *Liebermann* Leó egyetemi magántanárt, az állami gyógykísérleti intézet igazgatóját és az állatorvosi főiskola tanárát fogja a budapesti egyetem orvosi fakultása meghívni. *Liebermann* Leó ez idő szerint helyettes előadója a közegészségtanak az egyetemen.

— *Elpusztult palota.* *Odesszából* táviratozzák, hogy a város egyik legszebb épülete, amely a *Mendelovics*-utcaban áll, kigyuladt s még most is ég. A tűz tíz nagy áruraktárt teljesen elhamvasztott. A ház harmadik emeletén lévő leányiskola nagy veszedelemben iorgott s a növendékeket csak óriási erőmegeszítéssel tudták megmenteni. Két leány azonban mégis meghalt. A kár több millióra rug.

— **A figyelmes Vilmos.** Berlinben már megint száz esztendőig élt valaki. A multkoriban valami öreg mesterember ünnepelte a századik születésnapját és az kapott holmi pénzeszkét meg porcellánoskák emléklül a császártól. Most egy asszony jutott el a három numerusig. Casper Emilia a neve s özvegye egy vargának. Raggal alig nyitotta föl a szeimeit, már ott volt a császár ordináncsa s adott neki háromszáz márkát és egy szép tálat a császár arképével. A császár figyelmességének hamar híre ment s a jó példának sok követője akadt. Ezek között volt Berlin városa is és néhány jótékony egyesület is megemlékezett a szegény öreg asszonyról.

— **A horvát irodalom ünnepe.** A zágrábi irodalmi egyesületek, az Akadémia, a Matica Hrvatska, a Jeromos-egyesület, a pedagógiai irodalmi egyesület és a horvát író-egyesület ma és holnap ülik meg 400-ik évfordulóját annak, hogy a spalatói születésű Marulic Markó kiadta az első horvát költeményt (Juditi) és ezzel megvetette alapját a horvát irodalomnak. Az ünnepségre, mint nekünk Zágrábból jelentik, a város tel van lobogóva. Mindenfelől sok idegen érkezett Zágrába. Laibachból a szlovének nevében Hribar polgármester és a szlovén irodalmi egyesületek képviselői jöttek el, köztük Askerc szlovén költő. Dalmáciából Milics spalatói polgármester és msgré Bulics régiségtudós jött el.

Az ünnep tegnap az országos színház díszelőadásával kezdődött, ahol Lisinski *Forin* című nemzeti operáját adták. Az előadást lakoma követte, amelyen a horvátok és szlovének kulturális szolidaritását hangsúlyozták a szónokok. Politikai vonatkozások nem voltak a beszédekben.

Ma délelőtt a székesegyházban ó-szláv nyelven mondtak ünnepi mise után az egyesületek díszgyűlésre gyűltek össze, amelyen jelen volt Posilovic érsek, a közoktatásiügyi főnök képviselőjében Mallin Tivadar osztálytanácsos, Mosinsky polgármester, az egyesületek és más testületek képviselői, dr. Vrbancic, az egyetem rektora az egész tanári karral, sok hölgy és a többi meghívott vendég. A gyűlést a horvát író-egyesület alelnöke, Maszovianic Vladimir nyitotta meg. Babics Ljubo író ünnepi beszédet tartott. Utána Milics spalatói polgármester beszélt, Bulics fejtegette az ünnep jelentőségét. Fiján, az országos színház igazgatója, elszavalt egy részletet Marulic Markó *Zenszandza* című drámájából, mire Milicseti tanár, az akadémia tagja értekezést tartott a horvát irodalom fejlődéséről. A gyűlés Marulic egyik kardalának elénkölésével végződött.

Délután kivonultak a központi temetőbe és emlékbeszédek kíséretében megkoszorúzták Preradovic Péter és Senoa Agost illir költők síremlékét. Este ismét díszelőadás és lakoma volt.

A kulturális ünnep azonban nem folytatható le botrány nélkül. A temetőből visszaférve, az egyetemi hallgatók testületileg a *Narodne Novine* című hivatalos lap szerkesztőjéhez elé vonultak és ott a bán és a lap ellen irányuló perja-kiáltásokkal tiltakoztak az ellen, hogy az épületre nem tűztek ki a nemzeti lobogót. A közbelépő rendőrséget szintén aboung-kiáltásokkal fogadták. A rendőrség visszaszorította a diákokat a szemben lévő egyetem felé, mire a diákok az egyetem épületéből zajongással fejezték ki haragjukat. Hírszerint több letartóztatás is történt.

— **A spanyol kormányelnök betegsége.** Madridból jelentik, hogy Sagasta miniszterelnök állapota nem komoly, de a beteg gyöngesége miatt komplikációk állhatnak be. Sagasta a telet valószínűleg Alicantén vagy Malagában fogja töltöni.

— **Adakozások a népkönyvháza.** Az V-ik kerületi népkönyha, amely a mult télen is oly sok szegény embert látott el meleg étellel, az idén is megkezdte már működését. A népkönyha buzgó vezetősége felkéri a nemes emberbarátokat a humanus célra való adakozásra, mert csak úgy tudja híven teljesíteni nemes feladatát, ha a társadalom minden tagjának meleg támogatásra talál. Klem Gyuláné urnó már megkezdte a gyűjtést a népkönyha céljaira s ennek eredménye idáig a következő: Schlesinger és Pollakovits 200, Heller M. és Társa 200, Bucher Emil igazgató 100, Fleschl Sándor 100, Latskó és Popper 100, Bischof Salamon és fia 100, Weiss Károly 50, Fuchs Vilmos 40, Strausz Antal 50, Popper család 60 korona. Összesen 1000 korona.

— **Fegyelm. Gődőlőről táviratozzák:** Szondy Lajos közlegi jegyző ellen több gődőlőről polgár feljelentést tett a közlegi bevéjárások körül elkövetett visszaélések miatt. A feljelentés alapján Beniczky főispán fegyelmi vizsgálatot indított Szondy ellen. A vizsgálat vezetője, Kapcsy Vilmos főszolgabíró a vádakat beigazolta taláta és ennek folytán Szondy Lajost ma felfüggesztette állásától.

— **A tőzsdei áldozata.** Egy Knörz József nevű bécsi vagyonos magánzó ma este az osztrák fővárosban borzalmas módon vált meg az élettől: keresztülmetszette a nyakát s a vízbe ugrott. Holttestét estefelé fogják ki. Knörz minden vagyonát elvesztette a tőzsdén s ez kergette a halálba.

— **Fiáth Miklós temetése.** A magyar közönség széles rétegeiben mely megdöbbenést okozott báró Fiáth Miklós váratlan elhunytja. Báró Fiáth tudvalevőleg nyomasztó anyagi viszonyai miatt ment ki Amerikába és New Yorkban telepedett meg, abban a reményben, hogy becsületes munkával rendezheti itthon hagyott adósságait és aztán újra visszatér hazájába, ahol előbb mint osztálytanácsos, majd mint főispán és országgyűlési képviselő előkelő állást foglalt el. A gondviselés halomra döntötte terveit, mert október 17-ikén 53 éves korában New Yorkban elhunyt. Csáládja hazahozatla temetőit és holnap délután 2 órakor helyezik nyugalomra a jobb sorsot érdemelt fűrat Akán, a családi temetőben.

— **A soproni polgármester nyugdíjazása.** Gebhardt József meg Sopron város polgármestere, aki igazgatási tagja volt a soproni Építő és Földhitebanknak s aki ellen bűnvádi eljárást indítottak s állásától fölfüggesztették, ma beadta nyugdíjazása iránti kérvényét.

A törvényszék vádatáncsa ma tárgyalta a bukott bank igazgatási tagjainak és felügyelőinek felelősségeit, amelyekben az ellenük elrendelt büntügyi eljárás megszüntetését kéri. A vádatáncsa a felelősségek elvetésével a büntügyi eljárást valamennyiük ellen egyhangú határozattal fenntartotta. A Lenk-égek hitelezőinek zöme a cég felszámolásához hozzájárult. A hitelezők november 20-án gyűlnek össze a felszámoló bizottság megválasztása végett.

— **Evangélikus-konvent.** Az evangélikus egyház ma délelőtt tíz órakor kezdte meg konventjét a Deák-téri evangélikus gimnázium dísztermében. A közgyűlést istentisztelet nyitotta meg, amelyet Pasztek Sándor egyetemes főjegyző végzett. A gyűlésen báró Prónay Dezső egyetemes főfelügyelő és Baltik Frigyes, mint legidősebb püspök elnököltek. Báró Prónay Dezső nyitotta meg a konventet.

Késztelen, — ugymond — hogy főleg a legújabb időben sokkal nagyobb lett az érdeklődés a vallásos kérdések iránt; ezen csak örönden lehet, de szomorú, hogy a vallásosságnak földmúlásélebb tette a felekezeti ellentéteket. Oly felekezeti ellentétek kezdenek mutatkozni, aminek husz-huszonöt évvel ezelőtt alig mertünk volna hinni. Egyházunk jövője lehet tehát első sorban gondolkodásunk és gondoskodásunk tárgya.

Hogy miért élünk az utóbbi időben a vallásos érzés, annak oka az, hogy a letűnt évszázad bámulatos haladást ért el az anyagi javak, a tudomány, az ipar és közlekedés tökéletesítésében, ezek azonban nem fokozták sem az emberiség boldogságát, sem megelégedettségét. Az ember tehát ismét a hit felé fordul. A valódi kereszténység még most is az az eszmény, amely kell, hogy az emberiség legjobbjaitnak legfőbb törekvése legyen. De megnyugtató csak ugy találniha a hitben, ha ez a valódi, tiszta kereszténység. Ennek lényege pedig nem más, mint a vallásosságnak és erkölcsiségnek ugyanazonossága. Ebből következtethetünk a kereszténység jövőjére. A kereszténység igazságnai örökkévalók, de mégis alá vannak vetve az emberiség viszonyosságainak. Innét támadtak a különféle felekezetek. A vallásosság földmúlása következménye az erkölcsi élet megújodása után való törekvésnek és az az a vallás a jövő, amely a leghatasabb tényezőnek fog bizonyulni az emberiség erkölcsi megújodásában. Az ebben való bizodalomban megnyitja az evangélikusok egyetemes közgyűlést. (Eljenzés.)

A beszédet, melyet Baltik Frigyes püspök megköszönt, a jegyzőkönyvben kinyomtatják. György István főelővasta az egyetemes felügyelői jelentést, amelyet tudomásul vettek. A gyűlés Pulszky Ágost és Matyuska Péter halálán érzett részvétét jegyzőkönyvébe iktatta. Vitát támasztott a kultuszminiszternek leirata, amelyet az anyakönyvek téves adatainak kiigazítása dolgában küldött. A gyűlés elhatározta, hogy az ügyet átteszi az evangélikus és református egyházak közötti érdeklő ügyekre kiküldött bizottsághoz. A közgyűlést holnap folytatják.

— **A Múvelt Nők Otthona** egyesület november 18-án, délután 1/2 órakor az Otthon helyiségében, (Orezy-ut 37. szám) rendkívüli ünnepélyes diszközgyűlést tart, melyre szives megjelenését tiszteletteljesen kérik. A derék egyesület ezúttal fátadhatatlan elnököljött ünnepi és díszalbumot nyújt át az egyesület élén álló hölgyek arképeivel. Minden jel arra vall, hogy ez a közgyűlés ünnepé lesz a főváros egész jótékony társadalmának.

— **Házasság.** Ijjab dr. Székely Dezső fiatal fővárosi ügyvéd e hó 11-ikén eljegyezte özvegy Berger Salamonné leányát, Stefánit.

— **Aranylakodalom.** Hegedűs László kintő festőművésznő családjában a napokban ritka szép ünnepség folyt le Mezőtúron. Elkor ülte meg ugyanis édesatyja, id. Hegedűs Imre nyugalmazott gazdasztat nevével, szénási Szénássy Rozáliával való egybekelésének ötvenedik évfordulóját. Szűk családi körben óhajtották megtartani az ünnepséget, mégis számosan vettek részt benne. Az üdvözlők között ott volt gróf Csáky váci püspök, a városi hatóság, a katolikus hitközség kiküldöttjei stb. A családi örömben 12 felnőtt gyermek osztozott, kik közül 9 katonaviselt ember és egy hajadon. Megható jelenet volt, midőn az ősz házaspár flak: ij. Hegedűs Imre, ki mezőtúri plébános újból megáldotta.

— **A magántisztviselők és az általános gazdasági helyzet.** A magántisztviselők egyesületei ez ideig is foglalkoztak azokkal a kérdésekkel, amelyek a magántisztviselők viszonyait az általános gazdasági helyzettel kapcsolatban tárgyalják. Ez a munka azonban mindez ideig nem igen lehetett eredményes amiait, mert a tisztviselők egyesületei szakok szerint alakultak meg s ebből a szempontból vizsgálták meg a teljesen általános jellegű kérdéseket is. Azokat a kérdéseket, amelyek minden magántisztviselőt egyformán érdekelnék, mivelhogy egyik se mondhatja azt, hogy hova veti az élet. Ez a berendezkedés hibásnak bizonyult tehát. Annál is inkább, mert nem igen eredményezett egységes akciót semmiféle tekintetben. Végre is fölmerült az eszme, hogy ezeknek a közös kérdéseknek a megbeszélésére egyesülnők kell a magántisztviselőknek. Három nagy egyesület tette magáévá a dolgot. A Magántisztviselők Országos Szövetsége, a Nyugdíjintézet és a Malombivatalnokok egyesülete. Ez a három egyesület tanácskozást hívott össze tegnapra. Erre a tanácskozásra meghívta a többi testvéregyesületnek számos tagját is. A tanácskozás vezetésére Weiss Berthold országgyűlési képviselőt, a Magántisztviselők Országos Nyugdíjintézetének alelnökét kérték fel, aki nagyszabású beszédben lejtette ki azokat az okokat, amelyek a magántisztviselők egyesülését szükségessé teszik. Visszapillantást vetvén a multa, reámutatót azokra a hibákra, amelyeket elkövettek és ezekből a hibákból, valamint azoknak manapság tapasztalható következményeiből mutatta ki, hogy a jövőben milyen irányban kell haladni. Az értekezlet teljesen magáévá tette az elnöknek álláspontját és tizenöttagu bizottságot küldött ki, amelyet megbízott azzal, hogy az egyes magántisztviselői szakszerveletek választmányaival beszélje meg azokat a feltételeket és módokat, amelyek szemmelirtásával azokat a csatlakozásra lehetne bírni. A bizottság feladata lesz továbbá az is, hogy alapszabálytervezetet készítsen és tervet adjon be a budgetre nézve is.

— **Megyebizottsági választások.** A megyebizottsági tagválasztás Ujpesten nagy élénkséggel folyt le ma reggeli 9 órától délután 4 óráig. A szabad-élvüpart jelöltjei Illek Vince esperes-plébános és Máty Lajos ev. ref. lelkész mellett tömegesen szavaztak a választó polgárok, akik ez alkalommal nemcsak a jelöltek iránti bizalmukat akarták kifejezésre jutlatni, hanem elégtételt is óhajtottak nekik szolgáltatni azokért a támadásokért, melyben őket az országgyűlési képviselőválasztásból kifolyólag néhány ellenzéki méltatlanul részesítette. A szabadélvüpart jelöltjei 612 szótöbbséggel választattak meg nagy lekedesséll.

— **Iskolásgyermekek segítése.** A Lipótvárosi Kültéri Kör, mely tavaly Sándor Pál elnökletével alakult meg, nagybörzsabásu jótékonyági akciót indított meg a Külső Váci-uton levő iskolásgyermekek segítése. Ot lelemi iskolának szegényebb sorsu tanítványait akarja a Lipótvárosi Kültéri Kör olyképpen megsegíteni, hogy a télen át meleg edellel látja el őket. Szegény munkánép gyermekeiről van szó, számszerint ezer gyermekről, akik az iskolák helyiségeiben mindennap meleg fehédt kapnának. A kör erre a célra egy női bizottságot szervezett, mely tegnap délelőtt alakult meg Sándor Pálné elnökletével. Előkelő lipótvárosi hölgyek vállalkoztak rá, hogy a szükséges összeget gyűjtés útján beszerezzék s ebből a célból ma a Lipótvárosi Kültéri Kör helyiségében értekezletre gyűltek össze. A hölgyek Sándor Pálné felszólítására készséggel vállalkoztak arra, hogy a gyűjtést azonnal megindítsák s felváltva inspekcióit tartanak az ebédek kiosztásánál. A női bizottság tagjai lettek: Sándor Pálné, Pollakovits Mátyásné, Sándor Arminné, Adler Sándorné, Adler Paula, Glücksthal Samuné, Schäffer Sándorné, Aczél Gézáné, Braun Ferencné, Zippauer Jánosné, Zippauer Lászlóné, Taussig Vilmosné, Goldstein Józsefné, Barber Adél, Révai Oszkárné, Krayer Emilné, Szántóné, Décsiné, Rothschildné, Naschitz Sándorné, Révai Béláné, Krausz Dávidné, Barta Gézáné, Fenyves Károlyné, Sommer Ignácné, Neumann Adolfné, Gruber Henrikné stb.

— **Megölto a feleségét.** A zemplénmegyei Karádon Petrőci Dániel gazda baltával megölto fiatal feleségét, akinek két héttel ezelőtt esküdtött örök hűséget. Az este részegen jött haza s mikor felesége miatt szemberehányást tett neki, a mórós fejű ember nekirontott az asszonynak és megölto.

— **A hun-levelek.** A frankfurti törvényszék büntelőtanácsa, mint nekünk táviratozzák, ma a khinai expedíciós hadtest megsejtése miatt háromhetit fogháza ítélte Quarck Mikst, a Volksstimme szerkesztőjét. A szerkesztőt, illetőleg a lapot, a hadügyminiszter pöröltette ugynevezett hun-levelek közlése miatt, melyeket a lap Német fenevadak cím alatt tett közzé. A tárgyalás során Bebel a tanuskodás megtagadása miatt vád alá helyezték, de a bíróság fölmentto.

— Az öngyilkos gépgyáros. Mayer Károly szombathelyi gépgyáros, aki — mint már említettük — tegnap öngyilkossá lett, tekintélyes szerepet játszott a szombathelyi társadalmi életben s polgártársai előtt köztisztelőben állott. Öngyilkosságának az a közvetlen oka, hogy több pénzintézet a gyár üzleti váltóit (imeszezeit) nem számította le abban a mennyiségben, mint azt előbb tette. Sőt két szombathelyi pénzintézet 30—30 ezer koronával korlátozta a gyár hitelét. Mayernek e hó közepén nagyobb összeget kellett volna a gyár kötelezettségeiből eredőleg lefizetnie. Az a körülmény, hogy váltóit nem válthatta be és a szükséges pénzüsszeget nem szerezhette meg, annyira elkésztette a különben is ideges embert, hogy öngyilkossá lett.

Az eset tragikumát növeli az a körülmény, hogy épp akkor, amikor revolverével a gyár vasöntőjének irodahelyiségében felbőltötte magát, a budapesti technológiai iparmuzeumtól nagyobb megrendelés érkezett, amely a rossz üzleti viszonyok között a gyárra valószínűs életkérdés volt. A technológiai iparmuzeum nagymennyiségű benzín-motort rendelt meg a gyártól és ha ez a rendelés néhány pillanattal korábban érkezett, úgy Mayer bizonyára nem követte volna el végzetes tetteit.

A cég hitelezői az öngyilkosság hírére érkezőre gyűltek egybe s megvizsgálták a könyveket. Ezek szerint a gyár nincs olyan zavaros pénzügyi helyzetben, hogy a csőd kikerülhetetlen lenne. A gyárnak a könyvek szerint háromszázezer forint aktívuma van és egy millió rug azoknak a váltóknak az értéke, amelyeket a cég a különböző pénzintézeteknél helyezett el. A gyár ügyleteit rendszerint 10—12 évi időtartamra kötötte meg, váltóit saját zsigójával ellátva helyezte el az egyes pénzintézeteknél. A kereskedelmi és az ipari forgalomban a legutóbbi időben beállt kedvezőtlen viszonyok, de főleg az a körülmény, hogy a soproni bank megbukott, a szombathelyi gépgyáros is megrendítették hitelt és zavarba döntötték. A gyár mindamellett nem szünteti be üzemét és az öngyilkos igazgató felesége tovább fogja vezetni a cég ügyeit. Biztos kijelentés van arra, hogy a gyár hiteldíj semmiféle anyagi károsodást sem fognak szenvedni.

Mayer Károly kellemes modoru, vidám ember volt. Tegnap öngyilkossága előtt, még jó kedvvel járt-kelt a városban. Ismerőseivel hangosan beszélgetett s nem látszott rajta semmiféle bánat. Az öngyilkos több levelet hagyott hátra, amelyek közül egyet feleségéhez intézett, aki egy dunszagú bécsi ruhagyáros leánya. A levélben azt írja feleségének, hogy megbomlott idegrendszer mellett nem volt képes a reáért feladatoknak eleget tenni és bocsánatot kér, hogy öngyilkosságával olyan nagy bánatot okoz neki. Egy másik levelét Tóth Lajos barátjához, egy vagyos szombathelyi polgárhoz intézte, aki a gyár több váltóját mint zsigóról szerepel. Arról biztosítja barátját, hogy mitől se féljen, ő rendezett mindent s nem lesz semmi anyagi károsodása. Egy harmadik levelét Knebel Kornél ügyvédnek, a cég jogtanácsosának címezte s ebben arra kéri Knebelt, hogy gondoskodjék családjáról és védje meg övének jogait.

A szerencsétlen véget ért gyárigazgatót ma este temették el a köztemető halottasházából. A ravatalra a városi és közhatalok, testületek és az elhunyt sok barátja koszorút helyezett. A gyászoló család iránt városzerte nagy a részvétel.

— Vasuti baleset. Zsolnáról vasúti balesetről adtunk hírt levelezőnk: Ma délelőtti a Ruttkárról jövő tehervonat beleütközött egy tolatóvonatba. Négy kocsi, amelyekben rakományok voltak, nagy sérülést s a mozdony kisebb sérüléseket szenvedett. A személyzet néhány tagja jelentéktelenül megsebesült.

— Elfogott cigányok. Sopronból táviratozzák: Lakatos József, idős és ifjú Rigó Juli és Rigó Kati kőboregényokat a csendőrség hosszabb üldözése után elfogta. Ausztriában és Sopronmegye területén számos gyilkosságot és rablást követek el azzal a bandával, amelyet a csendőrség a minap szétgúzolt. Az elfogottakat a nezsideri járásbírószobára hozták be Sopronba. — Kassa határában is letartóztatott a csendőrség egy cigánykaravánt, amely ellen az az alapos gyanyu merült fel, hogy a karaván tagjai között levő három gyermeket, akik a cigányajtól teljesen eltűntek és természetellenesen nyomorékok, úgy rabolták valahonnan. A gyermekek keservesen panaszkodnak, hogy mennyire kímőzzák őket, ha eredménytelenül koldulnak. Eredetükre nem tudnak visszafelelni. Különösen németül, de magyarul is jobban beszélnek, mint cigányul. Holott a cigányok németül egyáltalán nem beszélnek. A vizsgálatot erősen folytatják a kegyetlen cigányok ellen.

— A bakui tüzek. Bakuból táviratozzák, hogy ott ma este megint nagy tűz támadt két naffatelepen. A tűz öt futótornyot és hat rezervuárt pusztított el.

— Gyilkosság. Tübből táviratozzák: Tegnap délután az uzdini határon a szántóföldön mezei munkások egy mezeien holttestet bukkantak. A hűtlen nagy seb tátongett, amely valószínűleg konyhakéssel történt szúrásból eredt. A feje teljesen össze volt verve, ami által felismerhetetlen volt. Kijelölt puhatolják s a tetteseket nyomozzák.

— Hajóösszeütközés. Londonból jelentik, hogy a Calaisba menő Nord postagőzös, amikor kiment a Doveri kikötőből, összeütközött egy gőzhajóval, amely az összeütközés következtében elsüllyedt. A hajón lévő tizenhat ember vízbe fullt. A postagőzös megmenekült.

— Fővárosi Orfeum. Estéről-estére a tetszés megújuló jelei között tartja előadásait Waldmann Imre

Fővárosi Orfeum, amely intézet kiváló gondot fordít a műsor változatosságára. A mostani műsor, amely bővében van a kitűnő számoknak, már nem sokáig látható, mert a legközelebbi napokban ismét néhány, új, páriát rikkító szám jut a programba. A csodálatos keltő, bámulatos erejű és hihetetlen ügyességgel Conchas, akinek mutatványai heteken át óriási sikert arattak, kénytelen már távoznai, mert szerződése másfelé szólítja. Pénteken este lép fel utója. Szombaton este, amikor Waldmann igazgató bemutatja legújabb vállalkozását, a Tarka Szinpadot is, Budapesten még nem látott, de a messze külföldön nagy hírre vergődött artisták lépnek föl. Első helyen áll közöttük Diana kisasszony csodálatos tűkörteáncával. A külföldön, Amerikában valóságos szenzációk keltett ez a tánc, amely káprázatosan gyönyörködött látvány. A víz- és tűkörteáncok csodálatosan szép harmóniája elsőrendű látványossággá teszi ezt a táncot. Mellette kitűnik Borcsa Boriska átváltozó táncosnő és Martens Eugénia nemzetközi szubrett. A régió artisták közül Heloise Titcomb 16-ikától kezdve egész új számmal mint táncosnő mutatkozik be.

(*) **Ösztálysorsjegy-véveőknek** a Nemzeti Pénzváltó Részvénrtársaság (Budapest, Gizella-ter, Haas-palota) minden tekintetben a legnagyobb bizottságot nyújtja. A legtöbb nyeresémen ezen intézettel vásárolt sorsjegyekre esett. Sorsjegyek eredeti áron kaphatók.

(x) **Vásároljanak ösztálysorsjegyeket** Lukács Vilmos bankházában, Budapest, V., Fűrdő-utca 10. Egy egész a 12 kor, 1/2 a 6 kor, 1/4 a 3 kor, 1/8 a 150 kor.

(x) **Kérjünk mindenütt F. M. K. E. vagy E. K. E. gyűjtőt.**

Hazay István halála.

Budapest, november 13.

Mély megdöbbenést keltett ma este fővárosszerke az a hír, hogy dr. Hazay István miniszteri ösztálytanácsos, Széll Kálmán miniszterelnök titkára este fel szívszélhűdésben meghalt. A szomorú esetet még tragikusabbá teszi az a körülmény, hogy a megboldogott ösztálytanácsos nagybeteg édesanyján ma súlyos operációt végeztek, amely szerencsésen sikerült, de az ezzel járó izgalmak olyan nagy hatással voltak az édesanyja életéért remegő fiúra, hogy pályája derekán kioltották fiatal életét.

A vörös kereszt-egyesület budai kórházában történt a tragikus eset; itt érte utol a halál dr. Hazay István, amikor beteg édesanyját meg akarta látogatni. Édesanyja, özvegy Hazay Ernőné már egypár hét óta a vörös kereszt kórházban fekszik, ahol időközönként több operációt hajtottak végre rajta. A súlyosan beteg uriaszonyt sokan látogatták a kórházban s ezek között volt fia is, dr. Hazay István, aki minden nap — néha többször is — kiment a kórházba, hogy ott egy-egy órát töltsön édesanyja betegsége mellett. Ilyenkor mindig fel szokta keresni a kórházi ápolónők főnöknőjét: Houchard Ottiliát is, akihez különben rokonai kötelek is fűzték s aki ott lakott a kórház egyik földszinti lakásában.

Özvegy Hazay Ernőné ma dr. Kémarszky Ti-vadar tanár, az I. számú nőgyógyászati klinika igazgatója súlyos operációt hajtott végre. Dében történt az operáció, amely döntő befolyás volt a beteg uriaszonyra nézve. Tizenkét óra tájban narkotizálták Hazayné s az operáció körülbelül egy óra hosszáig tartott. Családjának tagjai, dr. Hazay István, Hazay Ödön, a két fia és veje, Márton huszárnagy ott várakoztak a kórház egyik mellékhelyiségében az operáció eredményére. A legizgatottabb közöttük Hazay István volt. Az egész idő alatt föl és alá járt a szobában, izgatottan nézegette az óráját s minden ajtónyitásra összeresztett. Végre azután jött Kémarszky tanár és jelentette, hogy az operáció jól sikerült s a beteg már föl is szállították szobájába. Hazay izgatottan szaladt a telefonhoz s rögtön értesítette az operáció eredményéről a miniszterelnökségnél Romy Béla ösztálytanácsost. Mivel azonban a beteghez senki sem bocsátottak be, testvérével és sógorával együtt elhagyta a kórházat. Először a miniszterelnökségre ment s ott szóval is elmondta, hogy milyen nagy az öröme a felett, hogy az operáció olyan szerencsésen sikerült. Azután a József-körút 9-ik szám alatt lévő lakására hajtott. Itt többször nekiült a munkának, de oly izgatott volt, hogy rögtön abbahagyta.

Félhat tájban indult el újra öccsével és sógorával a kórházba s hat óra tájban érkezett oda, hogy édesanyja állapota iránt kérdezősködjék. Rokonának, Houchard főnöknőnek a lakásába léptek be. Elöl ment dr. Hazay István, utána öccse és sógora. Alig zártul be mögöttük az ajtó, Hazay István a szívéhez kapott s egy jajszó nélkül lerokadt a földre. Testvére és sógora odaléptek hozzá, felemelték s a pamlagra fektették; majd orvosok után szaladtak. Hamarosan ott termettek a kórházból dr. Balika Ferenc és dr. Ulrich Gyula orvosok, de ők már csak a halált konstaltáhatták. A szívszélhűdés egy pillanat alatt kioltotta életét. A holttestet — szürke ruhájában — ott hagyták a főnöknő lakásán s este kilenc órakor szállí-

tották át a törvényszéki orvostani intézet halottaskamrájába.

A miniszterelnökség félbékorkapta az értesítést a szomorú esetről. A kórházból telefonon jelentették Romy Béla miniszteri ösztálytanácsosnak, hogy Hazay István szívszélhűdésben meghalt. Széll Kálmán miniszterelnököt, aki az esti 7 órai gyorsvonattal érkezett haza Bécsből, lakásán várta már Romy ösztálytanácsos és értesítette kedvelt titkára haláláról. A miniszterelnököt láthatólag megdöbbenette a nem várt halálhír.

A hirtelen elhunyt ösztálytanácsos temetése iránt eddig még nem történt intézkedés. Valószínűleg a József-körút 9-ik szám alatt lévő lakásáról temetik holnapután délelőtt.

A főhívatás Budapesti Tudósító a szomorú esetről a következő értesítést adta ki:

Mély megdöbbenéssel vesszük a hírt, hogy dr. Hazay István miniszteri ösztálytanácsos, a miniszterelnökség elnöki ösztályának vezetője, ma este 31 éves korában szívszélhűdésben meghalt. Az elhunyt már hetek óta nagy aggodalomban volt édesanyjának állapota iránt, ki a Vöröskereszt-kórházban nagybeteg feküdt s több rendbeli operációnak vetette magát alá s akin éppen ma dében a döntő műtétet végezték. A műtét sikerült és a megboldogult még dében meg is telefonálta ezt a miniszterelnökségbe, hogy értesítsék erről telefonon az akkor még Bécsben időző Széll Kálmán miniszterelnököt, aki az elhunyt édesanyjának sorsa iránt maga is gyöngéd figyelemmel érdeklődött.

Ma este 6 óra tájban Hazay ösztálytanácsos a kórházban a betegápolók főnöknőjét kereste fel, kinek szobájában, szívszélhűdéstől érve, egy pillanat alatt, jajszó nélkül holtan rogyott össze. Fivére Ödön és sógora Márton huszárnagy tanui voltak a megrázó jelenetnek.

Beszélik, hogy aggodalmát amelyivel beteg édes anyja sorsán csüggött, növelte az a körülmény, hogy a legutóbbi időben egyik öccse is súlyosan megbetegedett.

Széll Kálmán miniszterelnök, aki ma este Budapestre érkezett s megjelent a szabadelvű pártkörben, itt a legmélyebben megrendülve vette Hazay István halálának hírt, aki miniszterelnöksége óta mint elnöki titkár mindenha hűséges kísérője volt. A megboldogott általában politikai és társadalmi körökben mindenütt élénk rokonszenvnek örvendett s halálának gyorsan terjedő híre fájdalmas megdöbbenést okozott mindenfelé.

A holttestet a morgueba szállították, ahonnan holnap a VIII. József-körút 9. sz. a. levő lakására szállítják. Innen megy végbe holnapután a temetés.

Az özvegy édes anyát kiméletből nem értesíteték fia gyászos sorsáról.

FŐVÁROS.

A főváros közgyűlése.

(Interpellációk. — A Váci-ut közvézése. — A Stefánia-ut kiosk. — A Sárosterdő. — A gyalogut-foglalás-díj. — Előjáró-vásárlás. — A kivándorlás kérdése. — A vásáresarnoki szövetkezet kérelme.)

Budapest, november 13.

Néhány olyan ügy volt a mai közgyűlés napirendjén, amely megmagyarázta a városatyák szokatlanul nagyszámu megjelenését, különösen a magyar gazdák vásáresarnoki szövetkezetének kérelme vitt élénkséget a tanácskozásban és a közgyűlésen az a felfogás győzött, hogy semmiféle hangzatos jelszavak kedvéért nem szabad a becsületes kivételő-kereskedelmet megbénítani. A többség hangulatával Polányi Géza iparkodott szembeszállni és beszédében oly célzásokkal élt, amelyeket aligha tudná összeegyeztetni untig hangzatosított liberális felfogásával.

Az ülés elején Rényi Dezső főjegyző bemutatta báró Spana tengerenagy átiratát, amelyben tudatja, hogy nagy örömeire szolgált az a haditengerészeti, hogy az Árpád-hadihajó vízrebocsátásakor a székeslőváros küldöttségileg vett részt.

Eulenber Salamon kérte, miért késik a miniszterelnök válasza a törvényhatóság feliratára, amely a főváros részéről teljesített állami adminisztráció költségeihez hozzájárulást kíván. A polgármester kijelentette, hogy a miniszterelnöknek megteszi a kellő lépéseket.

Adássy Antal az ipar s a munkások érdekében sürgeti az új müegyetem megépítését. Az interpellációt kiadta a polgármesternek.

Halmos János polgármester megadta a választ Leitner Adolf multkori interpellációjára. Előadta, hogy a tanács külön árt a pénzügyigazgatósághoz, hogy szüntesse meg a szatcsos pálinkamérő jogát s a bolti bérlete sem terjed tovább, mint 1902-ig. A többség a választ tudomásul vette.

Sándor Pál indítványt nyújtott be a végett, hogy a Váci-ut rendezését már a jövő év tavaszán megkezdjék. A közgyűlés az indítványt legközelebb fogja tárgyalni.

A Stefánia-ut kiosk bérleje azt kérte, hogy — mivel ő mintegy 56.000 koronára rugó összeget szándékozik a kioskba befektetni — hosszabbítsa meg a szerződését tizenkét évre. A tárgyhöz hozzászóltak Palotai Rezső, Berger Rezső és Némai Antal. Palotai nyilvános árverést kívánt, Berger pedig új pontot akar fölvétetni a szerződés feltételeihez. A nagy többség,

elfogadta a tanács javaslatát, vagyis a bérlő szerződését a mostani 4800 korona bér mellett hat évre meghosszabbítja.

Nagy vitát támasztott a Sárosi-tűrő ügye. A tanács javaslata az, hogy a fürdő építő-programjának az összeállítására külön bizottságot küldjenek ki és hogy ezt a programot a Rudas-fürdő újépítésére való tekintettel s azzal kapcsolatosan készítsék.

Szabó M. Ferenc és Stiller Mór a főváros pénzügyeire való tekintettel, ellenzik a fürdő fölépítésének a tervét, míg Havass Rezső szerint valószínűsít vételek volna, ha a Sárosi-tűrő világhírű vizét ezentúl is a Dunába eresztének.

Dezsényi József és Eulenberg Salamon hozzászólása után a polgármester szótól föl.

Különbös, ugymond, hogy valahányszor ebben a teremben fürdők építéséről van szó, a bizottsági tagokat bizonyos idegesség és izgatottság fogja el. Pedig a tanács előterjesztése nem projukidál senkinek és semminek. Nincs a tanács javaslatában semmi éle megszabott terv az építésre vagy a költségekre. A javaslat csak azt tartalmazza, hogy bizottságot küldjenek ki az ügy tanulmányozására. Egyébiránt, lehet-e tagadni, hogy a budai forrásokban "kincseket bir a főváros. Hiszen, ha idegen ember jön ide, a csodálat hangján beszél ezekről a forrásokról. De ott van a pesti oldalon is az Artézi-fürdő s milyen elhagyott állapotban van ez. A legelőrendű forrás pedig a Sárosi-fürdő. Ha tehát a főváros ilyen kincseket birtokában van, akkor komolyan foglalkozni kell azzal a kérdéssel, mit tegyenek a fürdők fölépítésével. Stiller Mór felszólalására megjegyzi, hogy nem akar kitérni semmiféle felelősség alól; nem lehet őt megnevezni; mert a kötelezettség híven és becsületesen teljesíti. Ha azonban a bizalom megszűnik iránta, tudni fogja a kötelezettségét, hogy levonja a következtetéseket. (Főkiáltások: „Eljen a polgármester!” Eljenzs. Taps.)

Busch Péter nem járul hozzá, hogy egy olyan bizottságot küldjenek ki, amely a fővárost olyan nagy kiadásokba keverhetné, amelyet nem bir meg. Tisztelet a polgármester az egyéni tulajdonságaiért, ámde ezt az ügyet nem lehet szubjektív szempontból megítélni, mert ezért a felelősség az egész közgyűlést éri.

Kasics Péter helyesli Stiller Mór ellenző felszólalását azt a megjegyzést teszi, hogy inkább építse nek u iskolákat, mint fürdőket.

Burján Béla elfogadja a tanács javaslatát s Kasicsnak azt válaszolja, hogy a Tabánban most építettek u iskolát és az — üres. (Derültség.)

A nagy többség Stiller Mór halasztó indítványának elvetésével elfogadta a tanács javaslatát: hogy bizottságot küldjenek ki a program megállapítására.

A gyalogut-foglalás-díjakat Vásonyi Vilmos, Földes Árpád, Kasics Péter, Némái Antal felszólalása után, a közgyűlés a tanács megállapítása szerint nem fogadja el, hanem — Vásonyi javaslatára — magáévá tette a kerületi választmányok javaslatát. Az u díjak az 1902. évi január hónap elsőjétől számított három évre kötelezők.

Sopronvármegye törvényhatósági bizottsága följelentéssel a képviselőkhöz a kvadráns megakadozása tárgyában s iőkérte a fővárost is a csatlakozásra. Ma a közgyűlésen Havass Rezső, arravaló hivatkozással, hogy a tróbeszéd is kitalálható helyezi a törvényhozásnak ezzel az ügygel való foglalkozását, kéri tegyék a körlevelet irattárba s legyenek inkább azon, hogy az ügyben társadalmi mozgalom induljon meg. A közgyűlés hozzájárult a tanácsnak ahhoz a javaslatához, hogy a főváros szintén intézzen följelentést ebben az ügyben a képviselőkhöz.

A Magyar Gazdák Választmányokhoz Szövetkezete elengedést kért a vásárcsarnokokban fizetett helybéréből, a tanács azt javasolja, hogy adjanak neki az 1902. évre 50 százalék engedményt. Schubert Sándor és Mantiner Adólf ellenzik a kedvezmény megadását, mert ez veszedelmes precedensül szolgálna a többi bérlők előtt. Ha már igényt lehet a támogatásra, adjon nekik segílyt az állam, nem pedig a főváros.

Polónyi Géza fejtegeti a gazdák szövetkezésének a célját. Az egyik megjegyzéséről Rózsavölgyi Manó közbeszól, hogy ő más nézetben van.

— Ön igen, szolt Polónyi, azt jól tudom s azt is tudom, kik itt a halálos ellenségek minden szövetkezésnek. A vásárcsarnoki szövetkezet haszon nélkül kíván dolgozni. Ha nem támogatjuk a szövetkezetet, annak az lesz a következtése, hogy vagy konkurrenciával nélkül marad Vámos és Bruszt, vagy lesz egy — másik Vámos és Bruszt. (Derültség.) A segély megtagadása tendenciával bir: a szövetkezetek ellen irányulna. Ezt pedig ő nem tűrheti, mert ebben a teremben nem szabad ilyen irányzatoknak érvényesülniök.

Rózsavölgyi Manó tiltakozik az ellen az insznuáció ellen. mintha ő a szövetkezetek ellensége volna. Ő az ügyet tisztán abból a szempontból fogja föl, vajjon mennyiben előnyös, vagy hátrányos a fővárosra nézve.

Gundel János praktikus szempontokból szoltva, ugy fogja föl a dolgot, hogy a szövetkezet rossz élelmiszereket ad.

A többség nem járult hozzá a bérlengedés megadásához.

A napirend tárgyalása során bejelentette az elnök, az időközben megjelölt elöljáróválasztás eredményét. Beadtak 274 szavazatot s ebből a kerületi elöljárói állásra Rózsavölgyi Antal első osztályú tanácsvezető 245 szavazatot kapott, tehát őt választották meg elöljáróvá. Rózsavölgyi Antal azonnal letette a hivatali esküt s hozzá a főpolgármester szép beszédet intézett. A megválasztott bizottsági tagsági állásokra a 45-ös választmány elöljelt választották meg.

SZÍNHÁZ, ZENE

**** Mader — igazgató-helyettes. A Magyar Királyi Operaház vezetősége a következő kommunikát teszi közzé:**

Mészáros Imrét, az Operaház igazgatóját saját kérelmére az intendáns bizonytalan időre szabadságolta s az igazgatói teendők végzésével Mader Raoul karnagyt bízta meg, ki igazgatóhelyettes címmel f. hó 14-én veszi át az igazgatást.

Ezt a fordulatot már mai számunkban jeleztük és kellőleg méltattuk. Mint őszinte részvétellel értesültünk, Mészáros Imre ma délelőlt lakásán hirtelen rosszul lett és eszméletlenül terült el a földön. Most már valamivel jobban van, de még mindig őri az ágyát.

**** Kamara-négyes. A Hubay-Popper-kamara-négyes-társulat, amelynek előkelő produkcióit a múlt zene-szezonban sajnos nélkülöztük, az idén ismét ciklust rendez és ma este tartotta meg a Royal-teremben első hangversenyét. Örömmel üdvözljük a kitűnő társulatot, amely magas művészi eszközökkel tölti be fontos hivatását és fővárosunk zeneéletében oly előkelő helyet biztosított magának. A művészek ma este ismét dobogójuk előtt látták a budapesti hangversenyközönség eljött, amely lelkesen üdvözölte a kvartett tagjait, mielőtt a pódiumon megjelentek. Hubay Jenő, a hegedű édesszavu mestere ismét hallatta bűbajos líráját, amelynek olvadékony melegségét mindenütt csudálják. — Popper Dávid, a gordonka nagy dalosa, visszahozta tündöklő művészetét, fényesen meleg tónusát és érdekes egyéniségét és a közönség ismét gyönyörűséggel hallgatta a mester játékát. A két nagy művész mellett méltón foglal helyet Kemény Rezső tanár, aki a második hegedű vezető és Szerémi Gusztáv a mélyhegedűvel. Előadásra került Mozart: g-dur vonónégyese és Cherubini: d-moll vonónégyese, — mind a két művet stílusérzettel, magas művészi színvonalon álló előadásban élveztük. — A hangverseny vendége Thoman István tanár volt, aki mint kiváló zenepedagógus és kitűnő virtuoz egyaránt büszkesége a magyar zenevilágnak. Nem a lármás, ideges, tulzó, hipermodern világból való, — mélyeséges lelkű, finom művész, aki belemélyed a költők szellemébe, hogy mint költő reprodukálja. Schumann es-dur zongora négyesének zongora-szólalmát nem foglalta le a maga egyénisége érvényesítésére, hanem a mű szolgálatába állította. Nagy szó ez mostanság, amikor a virtuozok ugy zongoráznak a hogyan olasz tenoristák a lámpák előtt a magas c-t ordítják. (G.)**

**** Elmaradt főpróba. A Tisán és Isoldé holnapra hirdetett főpróbája Vasquez grófné súlyos rekedtsége miatt elmarad. Ennek folytán természetesen elmarad a vasárnapra kitűzött premierre is s helyette Lohengrin kerül előadásra (bérletfolyamban 127. sz.) Kaczer Margittal és Burriánnal a főszerepekben.**

**** Nemzeti Színház. Márkus Emilia, aki rekedtségéből teljesen kigyógyult, holnap, esztörtökön, lép föl először betegsége után a Nemzeti Színházban A bölcső fő női szerepében. Másnap a művész A város talárlán Yanetta szerepét játssza.**

**** Porzsoló Kálmán népszínműpályázata. A Porzsoló Kálmán népszínházi igazgató által kitűzött száz aranyos népszínműpályázat bíráló-bizottságát a népszínházi bizottság már megalakította. A bizottság képviselőiben az elnöki tisztet Dr. Heltai Ferenc vállalta el, a pályabírók tagjai: Benedek Elek, Kaszár Emil, Szabó Antal és Vidor Pál. A bírák már megkezdették a pályázatra beérkezett nyolcvankilenc népszínmű olvasását s a döntés december végére várható.**

**** Pálmay Ika újabb vendég szereplése. Pálmay Ika, mint ismeretes, gyöngékedése miatt a héten hirtelen félbeszakította nagysikerű vendégjátékainak sorozatát a Pillangó kisasszonyban és a Szemes leány, szemes legényben. Ugy értesültünk, hogy a diva a jövő hét folyamán néhány estén át ismét fel fog lépni a Vigaszínházban.**

**** Tarka Szinpad. A nagymező-utcai Fővárosi Orfeum szinpadán e hó 13-án, szombaton tartja első előadását a Tarka Szinpad. A megnyitó estének műsora a következők:**

1. Prológus. Írta: Heltai Jenő.
2. Van-e tehetségem? Írta: Pásztor Árpád, zenéjét Mader Raoul.
3. Tüzlőtörténet. Írta: Heltai Jenő, zenéjét Huszka Jenő.
4. A trafikostány. Írta: Nagy Endre, zenéjét Kern Aurél.
5. A vén kocsis dala. Írta: Heltai Jenő, zenéjét Tarnay Alajos.
6. A róka és a holló. (Egy felvonás.) Írta: Molnár Ferenc, zenéjét Konti József.
7. A főpróba. (Egy felvonás.) Írta: Herczeg Ferenc.

**** A Népszínház pályázata. A népszínházi bizottság tudvalevőleg elhatározta, hogy rövid határidejű pályázatot ír ki a Népszínház új bérletére. A bizottság, mint értesültünk, a pályázatot vasárnap írja ki s a pályázat sorsát már december közepén el is dönti.**

**** Jókainé elmaradt körútja. A pozsonyi színházban történt sajnálatos eset után előrelátható volt, hogy Jókai Mór, a magyar irodalom koszorusa, nem fogja megengedni ifju felesége által tervezett vendégkörutat a vidéki szinpadokon. Jókainaknak, a megállapított terv szerint, e hónap 15-én és 16-án kellett volna fellépnie a szatmári színházban. Jókai Mór most az alábbi levelet intézte Szilágyi Dezsőhöz, a szatmári színház igazgatóhoz, melyben az ő ragyogó tollával megokolja, hogy miért állja útját ifju felesége művészi becsvágának s miért nem engedi meg nejeének a további vendég szereplést. Jókai Mór levele, amely országosra bizonyára a legmélyebb benyomást fogja kelteni, szösz szerint így szolt:**

Igen tisztelt Igazgató Ur.

Önök szeretett nőmhöz küldött, fölöttebb kitüntető levele és távirata következtében, melyek nőmnek november 15-ikére tervezett szatmári vendég szereplésére vonatkoznak, ott-honombá visszatérve, sietek válaszolni.

Tisztelt igazgató ur teljesen biztosítja nőmet, hogy mint művész a legkitűnőbb fogadtatásban fog részesülni a szatmári közönség részéről, hogy nagy szeretettel és odaival készülnek őt fogadni, s biztosít felőle, hogy a szatmári közönség halás lesz a nyújtott élvezetért: amiről én is meg vagyok győződve. És mégis, nem engedhetem meg nőmnek ezuttal a vendég szereplései folytatását.

En egész életemben a politika, a közélet, a társadalom, a sajtó terén a szabadelvűségnek, a felvilágosodásnak, a honszeretetnek, az emberszeretetnek voltam zászlóvivője: — a művészet, a költészet tündérvilágában az idealizmusnak voltam képviselője.

Ez utóbbi hajlamom indított arra az elhatározásra, hogy művészi tehetséggel megáldott nőm színművészi körútjába belegegyezzem.

Sajnosan tapasztaltam, hogy a művészet tündérvilágát is feldulhatja a személyes gyűlölet hatalma, mely képes a politikai surlódások ártó szellemét felszítani és ellenünk vezetni.

Tudom jól, hogy a pozsonyi sértő tünetés nem nőmnek, a művésznőnek volt szánva, hanem egyéni gyűlölködésből nekem, a politikai és társadalmi zászlóvivőnek. Amazt teljesen kiengesztelte a művelt közönség s a fennkölt szellemű városi hatóság lelkes megnyilatkozása s elégtételt szolgáltatott érte, sajnosan, általánosan, a dicsőséges hazai napjait; kiknek mind hálával tartozom. De már nézve fennmaradt ebből egy elodázhatlan köteleesség.

Nekem nem szabad megengednem, hogy a gyűlölködéstől vezetett politikai ádáz küzdelmek az én ideálomban, a színművészet tündérvilágába betörjenek, nem szabad megengednem, hogy a magyar nemzet műveltsége és szabadelvűsége hírnevére homályt vessenek.

Azért elhatároztam, hogy szeretett nőmnek vendég szereplést ezuttal elhalasztom a személyes gyűlölködés politikai izgalmaiktól keltő hullámainak elesendesültéig.

Hitem és reményem, hogy a magyar művelt fiataloknak az a része is, mely jelenleg a szabadelvűséget minden eszközzel megtámadni kész s mely magát ezuttal — öntudatlanul — csak eszközül hagyta felhasználtni, az ifju kebel nemes érzelmeinek kiirthatatlanságánál fogva, a sötét reakciói lelkében megrögzíteni nem engedi s egy áldottabb korban a művészet és költészet isteni birodalmában ismét aggálytalanul megjelenhetnek, de addig ezt a birodalmat pártiszenvedélyektől és egyéni gyűlölködéstől feldulni nem engedem.

Kérem önt, tisztelt igazgató ur, legyen szives és elhatározásomat a mélyen tisztelt közönség tudomására jutlatni.

Maradok

Buda pesten, 1901. november 11-én,
tisztelt hive:

Dr. Jókai Mór.

**** Fedák Sári első fellépése. A Magyar Színházban holnapután, pénteken, mutatkozik be először szerződött tagképpen a színház új primadonnája, Fedák Sári. A gésák Molly szerepében. Az előadás érdekességét nagyban fokozza, hogy Szojyer Ilona, a színház kitűnő énekesnője először fogja énekelni Mimoszt. Az előadás iránt oly általános az érdeklődés, hogy bemutatókójára már csak néhány kőrszék- és emeleti jegyek kaphatók. Fedák Sári betűit énekelni angol szöveggel a Chinese Dollt s eltáncolja hozzá a facipós táncot is.**

"A Népszínház bemutatója. Bisson és Planquette új operettjéből, a pénteken bemutatóra kerülő *Teréz kapitányból* ma tartották meg a Népszínházban az első előadású próbát teljes világítással, diszletekkel és jelmezekkel. Az operett előadásában közreműködik a Népszínház táncokara is, mely a harmadik felvonásban egy arató-ünnep alkalmával nagy divertissement-t ad elő. A címszerepét *Kürty Klára* játssza, aki a rendes énekeszámokon kívül Planquettenek még két szerzeményét fogja énekelni, egy *Jókedvem el nem hagy* kezdetű kacagó kuplét, egy mazurkát, melynek a címe: *A szívem olyan boldog*.

"Vendégszereplés a Magyar Színházban. A Magyar Színházban holnap, csütörtökön a *Svíhárokban* Mimi szerepét a *kassai* színház ilja primadonnája, *Szönyi Ilona* fogja játszani. A többi szerep a régi kezében marad.

"Rájane asszony Berlinben. Rájane asszony most a berlini *Lessing-Theaterben* vendégszerepel. A híres francia drámai hősnő *Berlinbe Moszkvából* ment, ahol nagy diadalai voltak. Rájane asszony négy esztendő játszik Berlinben.

"Schratt asszony Párisban. Schratt asszony, a bécsi Burg-színház volt híres művésznője a napokban Párisba megy. E hónap végével azonban ismét visszatér Bécsbe és a *Jubiläum-színházban* fog fellépni. E fellépése után Schratt asszony egy bécsi újság szerint, rövidtáruú művészi körutra megy.

"A nadragkirály. Ez a címe egy énekes bohózatnak, melyben *K. Kopácsy* Juliska legközelebb vendégszerepleni fog a bécsi *Józsefvárosi színházban*. A darabnak a napokban lesz a bemutatója.

"Videki színházak. Pozsonyból írják nekünk: Legutóbb *Jókai Mór* szomorújátéka a *Dalma* került színe nagyszámú közönség előtt. A címszerepét *Gazdy Aranka* játszotta, aki ez estén egyik legszebb sikereit aratta. A közönség, mely e nagy tehetségre és lelkesmeretesen művésznőt rendkívül gyorsan kedvelte meg, a harmadik felvonásban tizenkétszer hívta a lámpák elő és a virágok egész özőnével adott rokonszenvének kifejezést. A fiatal művésznő, ki is érdemelte ezt és teljességgel azon az úton halad, mely a főváros legelső színpadiához visz. *Gazdy Aranka* mellett kitűntek *Jeszenszkyé* a *Halila* szerepében, *Könyves* ugyanis mint rendező, úgy is mint színész, valamint *Somló*, aki nemrég mint *Lucifer* is (Ember tragédiájában) megérdemelt elismerésben részesült.

"Gyermekehangverseny a Telefon Hirmondóban. A Telefon Hirmondó ma délután 5 órakor — mint minden csütörtökön rendszeren — gyermekehangversenyt rendez a kis előzők szórakoztatására. A hangversenyen, melyet a gyermekek lelkes barátja, *Zörgő* bácsi rendez, közreműködnek: *Füsti* Agnes, *P. Kerekes* Antónia és *Rímboeszy* Mária urnők, *Idényi* Dezső, *Kalocsay* Viktor, *Pápay* Lajos és *Szajó* Izso urak.

Este a Telefon Hirmondó összes állomásain keresztül a nagy. kir. Operaház előadása lesz hallható. Előadásra kerül *A bilibis* ember, *Kienzl* zenés színdarabja, melyet teljes egészében közvetít a Telefon Hirmondó, úgy hogy az előfizetők azt odahaza a lakásaikon is végighallgathatják. Az operaszereplés után a rendezés esti előadás következik, majd annak végezte után 11 óráig még cigányzenét közvetít a Telefon Hirmondó az Emke- és az Elite-kávéházból.

Tristán és Isolda.

— Szerző a darabjáról. —

Írta: *Wagner Richard.*

1857. nyarán, amikor trilogiám zenei befejezésével foglalkoztam, elhatároztam, hogy ezt a munkámat félbeszakítom egy másikkal, amely ismét összeköttesbe hozzon a színpaddal. Még ebben az esztendőben belefogtam *Tristán és Isolda*-ba, de művémet — mindenféle zavar következtében — csak 1859-ben fejezhettem be.

Nyolc év óta nem történt meg, hogy valamelyik drámám művének előadása fölírított erővel hathatott volna érzékiileg koncepiálól szerveimre: csak a legnagyobb nehézséggel tudtam hébe-hóba magamnak zenekari benyomást szerezni.

Németországba nem mehettam el, pedig ott adták *Lohengrin*-emet, amelyet jómagam még soha se hallottam.

Barátaim alig tudták elképzelni lelkiállapotomat, ahová ez a nélkülözés sodort, ellenben praktikus jóakaróim inkább azt a fatális körülményt latolgatták, hogy tekintettel arra, hogy ilyen sokáig távol tartottam magamat a színpadtól, alighanem elvesztettem előbbi erőmimet és inpraktikus, színpad- és énekelles irányzatba tévedek, ami által újabb műveim elveszítik az előadhatóságot. Végül biztos véleményemre, világos reménységgé vált az aggodalom mindazonkál, akiknek volt okuk arra, hogy a világ velem többet ne foglalkozék.

Fájdalom, — úgy tapasztaltam, — még azok is, akik azelőtt kedvvel pártolták nagy tervemet, sok hajlandóságot árultak el, hogy attól az általános véleményről magukat visszavonulása ragadtassák.

És amikor úgy magam elé raktam a néma partitúrákat, hogy soha többé föl ne üsse, hébe-hóba bizony úgy tetszettem magamnak, mint valami alvajáró, akinek semmi biztos tudomása nincsen eslekedeteiről.

Ezzel a lehangoztással szemben, mintegy

orvossággal, támadt föl a kedvem, hogy földolgozzak egy már régóta megkoncipiált tárgyat olyan dimenziókban, amelyeknél fogva művémet minden nagyobb nehézség nélkül elő lehetne adni.

Az első előadást illetőleg, amelyet csak személyes részvételem mellett tudtam elképzelni, arra gondoltam, hogy tekintettel arra, hogy akkor még a német birodalom egész területéről ki voltam tiltva, valamelyik német opera-igazgatóval megegyezem, hogy a nyári hónapok alatt *Strassburgban* német opera-stagionet rendezzünk. Dr. *Devrient* Ede, a karlsruhei színház igazgatója, akitől tanácsot kértem, kifejtette az ilyen vállalkozás nehézségeit és felszólított, várjam be, hátha sikerül a bádeni nagyherceg nemes fáradozásának, hogy a betanulásra szükséges idő tartamára *Karlsruhebe* hívasson, ahol aztán szívesen bocsátanának rendelkezésemre minden szükséges eszközt. Fájdalom, eredménytelen maradt fenséges jóakarómnak minden fáradozása...

Erre a braziliai császárra egy ügynöke tudtomra adta, hogy szuverénje jóakarattal van irántam, meghív *Rio de Janeiro*-ba és megbízást ad, hogy az ottani kitűnő olasz társulat számára új dalművet komponáljak. Részemről csak csudálkozni tudtam a csudás eseményen, amely csak annyiban volt hatással rám, hogy kezdtem foglalkozni a gondolattal: hátha lehetséges művem előadása első énekesek segédelmével?!

Mindenki nevetett... Végre én is föl-kacagtam...

Tristán és Isolda költeményeket akkor írtam, amikor már Nibelungen-trilogiám javarészt megzenésítettem...

Nos, ezzel a munkámmal szemben tessék, megengedem, a legszigorubb követelményekkel föllépni, amelyek teoriából folynak: nem mintha rendszerem szerint alkottam volna, hiszen minden elméletről teljesen megfeledkeztem, de azért, mert itten végre tökéletes szabadsággal és minden elméleti aggodalom iránt teljes kiméletlenséggel mozoghattam olyannyira, hogy a kidolgozás alatt magam is észrevettem, mennyire szárnyalok túl a magam szisztemáján.

Nincs nagyobb gyönyörűség ezen a világon, mint ez a legfőbb szabadsága a művésznak az alkotásnál, a hogyan *Tristán és Isolda* kidolgozásánál megéltam. Ezt is talán csak úgy érthettem el, hogy a reflexió megelőző korszaka körülbelül oly módon erősített meg, mint valamikor a tanítóm, aki azt állította, hogy a legnehezebb kontrapunktos művészetek betanításával megerősített, nem a fugák alkotására, hanem arra, amit csak szigorú gyakorlat árán szerezhet meg az ember magának: önállóságra, biztonságra.

Nem bántott többé kétség, amikor végre odaadtam magam *Tristán és Isolda*-nak. Teljes biztonsággal merültem el itten a belső lelki események mélységeibe és innen, a világnak ebből a legintimebb centrumából alkottam meg külső formájukat... Élet és halál, a külső világnak egész jelentősége és létezése itt tisztán a belső lelki mozgalmaktól függ. Az egész megható eslekvény csak onnan ered, mert a lélek legmélyesébe mélységeiben úgy kívánja, — és úgy történik meg, amint bent előre megalkották.

Noha eszem ágában sincsen, mintha úgy akarnám, hogy a *Tristán-partitúrát* az eszményi modelljének tekintés, mégis nagyon jól tudom, hogy *Tannhäuser*től *Tristánig* nagyobb haladtam, mint első álláspontomtól: a modern dalműtől *Tannhäuserig*...

Mindenféle — és eddig még nagyon sok homályos — okból elmaradt *Tristán* előadása megállapított tervének megvalósítása *Karlsruhéban*...

Ilyen körülmények között föltűnőbb lankadt reménységemet Bécs felé kellett irányítani, ahol a zenésajtó különös buzgalommal adta magát oda annak a földadatnak, hogy bebizonyítsa *Tristán és Isolda* színpadképtelenségét...

Ilyen körülmények között az igazgatóság nem tekinthette „az operát” nyereségnek a „műsor” számára. Mindezt és sok egyébét oly természetesen és maga-magától értetődően találtam, hogy végre már nem is törődtem a sok mende-mondával. Összintén szólván: megelégettem és nem gondoltam többé az egészről!

Igy került *Tristán és Isolda* a mesék országába. Itt-ott barátságosban bántak velem, dicsérték *Tannhäuser*-t és *Lohengrin*-t, — egyebekben pedig úgy látszott, hogy végem van.

De a végzet másként rendelkezett. Akármelyik eddigi tervnek a megvalósítása, még ha sikerül is, nem oldotta volna meg egészen a kérdést, amelyről *Tristán és Isolda* előadásánál szó van. De megadatot nékem, hogy ezt a kérdést a maga teljes terjedelmében megoldjam, amennyire csak a jelenkor eszközei engedik.

A mikor mindenki elhagyott, annál lelke-sebben és forróbban lángolt egy nemes szív művészetem eszményiért. És ekként dobogott a számkivetett művész felé:

— Amit te alkotasz, azt akarom én.

És ezuttal alkotóereje is volt az akaratkak. Mert királyi akarat volt!

A müncheni első előadás folyamán kezdetben hódolattal álmélkodtam zseniális barátom, *Tristán* személyesítője, *Schnorr* barátom óriási alakításán. Ez az álmélkodás végre igazi reműletté fajult. Bűn volna, beláttam, ezt az alakítást a műsor keretében ismételtlen megkövetelni. Miután eltöltött a reménysége a nagy, fokozatos fejlődésnek, magam nyilatkoztam *Tristán* legközelebb való megismétlése ellen.

Ez az előadás, valamint maga a mű is, tulhatalmas, csaknem kétségbeesett ugrás volt az új világ felé, amelyet előbb még meg kell hódítani.

Orvnyek és mélységek tántogtak közöttünk, amelyeket előbb gondosan kellett betönni, hogy hozzánk, akik magányosan állunk a magosban, oda föl utat építsünk nélkülözhetetlen társaknak.

Üzenet a Marsból.

— A Vígyszínház bemutatója. —

Budapest, november 13.

Azoknak a moralistáknak, akik szemére szerezni velni a *Vígyszínház*-nak a francia bohózatok pikantériáit, ma este bizonyára nagy gyönyörűségük telhetett a *Ganthy* Rikárd exotikus színművében.

— Végre egy darab — kéjeleghettek magokban — amely a mi kedvünkre való! Csupa morál, morál és megint csak morál!

A marsbeli lakó, aki a *Ganthy* darabjában láthatatlan drótkötelen leszáll a Marsból (értsd: zsinórpadlástól), csakugyan elhesse a könnyűvérség pajkos szellemait minden egy- és kétértelműségekkel. Az üzenet, melyet a marsbeli ember a mi számunkra hoz, nem olyan természetű, hogy nevetni lehetne rajta. Lelketlenül önzők vagyunk, akik csak a magunk javára gondolunk s nem sokat veszdünk embertársaink ezer meg ezer nyomorúságával.

Hát, mintha lenne valami igaz a dologban...

Az *Üzenet a Marsból* alaposan kioktat bennünket, Horace Parker ur személyében, leleárató költességeinkről. Ez a Horace Parker kegyetlenül rideg és önző fiatalember, aki jól ültött szobájában egy tudományos folyóiratot olvasgat, melyben éppen egy érdekes cikk jelent meg a Mars bolygóról. Menyasszonya a nagynénjével elmegy a bába s ő szépen elalszik a kényelmes karosszékekben...

Ganthy Rikárd darabja az ő megjelenő Mars-lakójával tehát, mint könnyen kitalálható, amolyan mese-dráma, melynek hőse a darab elején elalszik s álmában tétketlenül csapongó képzeletében végigáldozik egy rémes történetet, mely aztán javítólag hat rá s mint egészen új ember ébred fel a darab végére. Az alvó Horace Parker előtt megjelenik egy exotikus alak: a Mars-lakó s mint egy igazi anti-Mefiszto végighajszolja az élet sok csapásán és nyomorúságán, míg csak ki nem gyógyítja szívtelen önzéséből és a jó utra nem téríti.

Horace Parker is, miután álmában koldussá és utcai csavargóvá lett, megjavulva ébred fel és a legönzellebb szeretettel öleli szívére embertársait s ezekkel együtt menyasszonyát, Minniét is.

Az angol moralista dráma pompás színpadi technikával van megcsinálva s miután szerzője jól tudja, hogy az emberek amugy szárazon nem igen hajlandók magukba szedni a morális tanításokat, nagy színpadi raffinériával, — színpadi látványosságokkal fűszerezi tanítását.

Az *Üzenet a Marsból* látványossági szempontból csakugyan megnézni való. A modern színpadi technika legügyesebb fogásai találkoznak a darabban. Mindjárt az első felvonásban olyan tökéletes földrengést látunk a színpadon, hogy szinte a nézőtérben is szepegni kezdünk: minden butordarab külön-külön kankánt jár, (bocsánat ezért a frivol szóért ebben a cikkecskében!) vázák törnek össze, üvegablakok repedeznek, stb. stb. A moralista szerző bizonyára ezt gondolhatta magában:

— Ha a morál egymaga nem vonz... egy földrengésnek a megnézésére csak előjönnek az emberek a színházba!

És nem esalódott. Londonban legalább ötszáz-ötvenezer adott ezt a darabot.

A második felvonásban egy házak a fala egyszerre csak eltűnik a szemekink elől: mintha nem is színpadi szerzővel, hanem egy színházi *Doscoval* lenne dolgunk. Aztán meg a Marsba visszarepülő ember!...

A *Vígyszínház* színpadi technikusa remekelt ma este; szinte kedvünk lett volna a lámpák elébe tapasztolni őket. A közönség is, úgy látszik, így fogta fel a dolgot és a morális tanításból éppen csak annyit szippantva magába, hogy — meg ne ártsen neki, zajosan tapsolta a darab látványosságait. Hanem azért, — ezt is tartozunk megmondani — a darab értelmesebb részénél láttunk egy pár asszonykát, aki erősen törölgette a szemét finom csipkekendőcskéjével...

Hogy magára az előadásra térjünk, a darab komoly, nagy drámai szerepet juttatott *Tapolczinak*, aki eddig fiatal, mókázó Naturburschokat játszott. A fiatal művész egész ambícióval neki látott feladatának és tisztelettel meg is oldotta. Horace Parkerje nemcsak kerek alakítás volt, de egyes jelenésekben igazi drámai erő is fejtett ki. Játékának meg is volt a teljes hatása. Az exotikus Mars-lakót *Kazalicski* adta becsületes komolysággal. Nagyon kedves Minnie volt *B. Lenkei* Hedvig, s akit első sorban említenünk kellett volna, *Balassa* egy elzúzott, csavargó mérnököt igazi művészettel játszott. Egy apróska drámai epizód-szerepben (Polli) néhány igaz hangot hallottunk *Kürthy* Saroltától, *Pécsi* Paula ügyes volt egy komorna szerepben. *R. Rostagni* Irén, *Szerémi*, *Győző*, *Bihari* játszották a többi szerepet.

(M.-s.)

A magyar lant.

— Szerzők a darabjukról. —

Budapest, november 13.

I.

A magyar irodalom legnagyobb része a *Rákóczi-kor* költészete. E korszak minden egyes költeményét a nemzeti érzés szülte és minden költemény dallama rendkívül alkalmas a nemzeti érzés ápolására és ébrentartására. Érintkezésbe léptem *Káldy* Gyulával, a kuruc-dallamok nagyérdemű felkutatójával. *Káldy* Gyula a pécsi főreáliskolát — amelyben a magyar irodalom történetét tanítottam — örök hálára kötelezte, mert neki köszönhettem, hogy a pécsi állami főreáliskola milleniumi ünnepélye páratlanul állott az egész országban. Nemcsak a műsort állította egybe, hanem a *Kuruc tábori dal*, a *Gyngyal*, a *Bujdosó ének*, a *Czinka Panna nótája* és a *Beresényi-nóta* kottáit teljesen hangszerelve küldte meg az iskolának.

Az Uránia előadásain mindannyiszor azt tapasztaltam, hogy bármily érdekes is volt a tudományos előadás tárgya, a közönséget egy csupán muzsika jobban fölvilágyozta, mint a legszebb tájkép. És megértelődött bennem az a gondolat, hogy a pécsi milleniumi kis ünnepélyt egy nagyszabású irodalmi és zenei szindarabbá dolgozom föl.

Elhatároztam, hogy nemcsak a kuruc kor, hanem az egész magyar hazafias líra és zene történeti fejlődését fogom az Urániában bemutatni. Napról-napra bujtam a Nemzeti Múzeum könyvtárát és egyre-másra kutattam föl a régi gyönyörű hazafias nótákat. Ebben nagy segítségemre volt dr. *Sebestyén* Gyula muzeumi őr az *Ethnografia* szerkesztője. Ő adott át egy eddig még sehol nyomtatásban meg nem jelent *regős éneket* leköltázva, amelyről azt állítja, hogy a pogánykori költészetünk egyik legértékesebb kincse és ugyancsak ő figyelmeztetett egy *Tinódi*-dallamra, mely *Kibédén* ma is a nép ajkán él.

Mikor az anyagot összegyűjtöttem, *Sztojanovics* Jenő, a kiváló zeneszerző kerestem fel, hogy ezeket a régi magyar dalokat betanítsa. Ennek a feladatnak remekül felelt meg. Ha a közönség századrész olyan szeretettel fogadja munkánkat, mint amilyen lelkesedéssel dolgoztunk, — nagy sikerünk lesz.

Kőrösi Henrik.

II.

Ma este egy kis változás történik az Urániaszínházban. A vetített és mozgó képek helyett eleven emberek lesznek a színpadon, akik, ha talán fogyatékos képességgel, de igazi lelkesedéssel fogják dallal és zenével illusztrálni azt, amit a felolvasó asztal mellől a magyar hazafias líráról elmondanak.

Egy kis kulturhistóriát próbálunk előadni a régi magyar poézis és a magyar dal létűnt szomorú és vidám korszakaiból.

Sok, teljesen ismeretlen, vagy pedig egészen elfelejtett dallamot mutatunk be sok szeretettel s talán egy kis művészettel is.

Az a lelkes kis csapat, amelyet csak a szépért való rajongás hozott össze és tart össze, már betek ota próbál együtt és bizonyosságot akar tenni a magyar főváros közönsége előtt arról, hogy a világ semmiféle nációjának sincs a mienkhez fogható szép muzsikája.

Abban a naiv hitben írtam át modern, de megfelelő módon ezeket az örökbeeső dalgyöngyöket, hogy akármelyik is közülük felér San-Toy és társai valamennyi hírhedt kuplójával, akár a szerelmes póról, akár más egyéb ilyen szecessziós vadállatról zengenek is legyen amazok.

Vállalkozunk egyéb komolyabb értékű eltekintve, úgy vélem, jó szívvel fogja fogadni a magyar közönség azt, hogy a sok angol és élangolos rosbef muzsika után egy kis jóféle hazai magyar paprikát találunk előbe.

Sztojanovics Jenő.

Főpróba itt, főpróba ott!

A Népszínház és Operaház csütörtök délutánra hirdetett főpróbát itt is, ott is elmaradt. Itt ebben, ott abban van a baj. Egyáltalában az utóbbi időben részint hang-, részint gépzavar miatt minden főpróba elmarad.

Főpróba itt, főpróba ott,
Főpróba erre, arra ...
Szegény, ah szegény műtész
Most van csak nagy zavarba!

Főpróba itt, főpróba ott ...
Ah hova, merre menjen!
Nemzeti, Nép, Vig, Opera?
Négy helyre lehetetlen!

Főpróba itt, főpróba ott!
Itt a főpróba napja.
És kiderül, hogy berekedt
A dalos műzsa papja.

Főpróba itt, főpróba ott!
Itt a főpróba napja.
Szabadságot a műtész
Mindenhol visszakapja.

Főpróba itt, főpróba ott!
Nincsen sehol se végül.
Itt rossz a gép, ott rossz a hang
S a műtész megbékül.

Főpróba itt, főpróba ott!
Ha van, mért nincs főpróba?
S ha nincs, miért is hirdetik
Már hosszú hetek óta?

Főpróba itt, főpróba ott!
Nincs erre, s nincsen arra.
Szegény, ah szegény műtész
Most van csak nagy zavarba!

Sugó.

MŰVÉSZET.

□ **Vernissage.** Ma a sajtó képviselői egy kis izelítést kaptak a téli tárlatból, melynek ünnepélyes vernissage-a holnap, csütörtökön lesz, a nagy közönség pedig holnaputánól kezdve nézheti meg. Ez az előzetes bemutatás persze csak általános benyomást nyújthat s nincs is egyéb célja. Az általános benyomás pedig nagyon kedvező. A tárlatnak clouja nincs s ez talán elnyel, mert az érdeklődés mérlege nem billen meg. De ha nincs clouja, vannak intimításkai, melyek fölületes szemlére nem nyomolnak ugyan előtérbe, de annál nagyobb élvezetet szereznek azoknak, kik rájuk akadnak. Röviden jellemezve: az egész vonalon új irány, melyet a „régő jó iskolának” csak egy-egy elkésett visszhangja bolygat meg; európaiasabb iz, (mely néhol annyira európai, hogy szemérmeyt sem magyar); semmi szecesszió, sőt itt-ott tiltakozás az utóbbi évtized tulhajtásai elem; szélesed és nyugodt folyamat, mely még nem árulja el, hogy rejte-méhében oly héroszt, ki majdan egy eddig ismeretlen irányba fogja vinni a magyar művészetet. Sok ismert név elmaradt ezúttal a tárlatról, melyet jobbra az új és legújabb nemzedék dominál, köztük a fiatalok legerősebbje, *Perlmutter* Izsák, kinek haladása föltűnést kelt. *Fényes* Adolfnak külön kollektív kiállítása van, nemkülönben *Nádler* Róbertnek. *Márk* Lajos egész areképsorozatát küldött be, *Kernstock* Károlynak és *Keményffy* Jenőnek nagy sikerei lesznek. *Hegedűs* László nagyon jól van képviselve; *Rippl-Rónai* és *Ferenczy* hívek maradtak érdekes egyéniségükhöz e tárlatok is. *Kacziány*, mint rendszeren, érdekes a maga imponderábilis művészetével. *Stettka*, az annyi éveken át figuralista, most tájképeken keres ritka világítási effektusokat. *Csók* nem jobb, mint máskor, de így is nagy művész. *Pataky* színei teljesen ellágyultak; *Peske* örök-egyforma, *Zemplényi*, *Griinwald*, *Kézi-Kovács*, *Vágó*, *Poll*, *Bavitz*, *Bruck* Lajos, *Tull*, *Neogrady*, *Szenes*, *Ujváry* hol jobbak, hol ugyanazok, mint egykor. *Magyar-Mannheimer* Gusztávnak néhány finom képe van, köztük egy, mely méltó Velenceze fénykorához. A szobrászi részben *Zala*, *Telek*, *Mikola*, *Markup* nagyobb igényű alkotásai mellett érdekesek *Dankó* József kis terracottái. Ezek csak találomra kikapott nevek e rövidke tudósításban, mely nem akar elebe vágni az alapos, lelkiismeretes szemlének, amit ez a mostani téli tárlat föltétlenül megérdemel.

□ **Az iparművészeti tárlat.** Az iparművészeti kiállítás rendezési munkálatai dacára is az Iparművészeti Múzeum tárlata nyitva marad s a szokott napokon, tehát vasárnap, kedden, szerdán, csütörtökön és szombaton megtekinthető.

□ **Az iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása.** Az iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása nagyban folynak az előkészületek, sőt a rendezés előmunkálatai annyira előrehaladtak már, hogy a kiállítás a legnagyobb remények megvalósulását ígéri. A csarnokkal szemben fölállított gyönyörű, mesebeli kapu, amely első munkája egy fiatal nagyon talentumos művésznek, *Kopács* Jánosnak, az első szombatútnó tárgya a kiállításnak. Igen gazdagnak ígérkezik a buleroport s a *Horti* tanár tervét szerint készült teljes szobaberendezés. A megnyitás napján, szombaton délután hat órákor csak a meghívott vendégek és az ezidei tagsági jeggyel ellátott társulati tagok tekinthetik meg a kiállítást.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

□ **A budapesti Filológiai Társulat** ma délután *Heinrich* Gusztáv előnktele mellett ülést tartott. Az első előadó, *Láng* Nándor, görögországi tanulmányutjából, az epidauroszi Asklepios szentély jelentékeny romjait ismertette.

Császár Elemér arról értekezett, hogy próbálkozott *Verseyhy* a cenzori hivatalról 1808-ban. *József* nádor mindenáron meg akarta szerezni *Verseyhynek* a cenzori hivatalát, de I. Ferenc király visszaemlékezve *Verseyhy* szereplésére a *Martinovics*-féle összeesküvésben, határozottan tiltakozott *Verseyhy* kinevezése ellen és *Verseyhy* a kért állást nem is kapta meg. Végül *Heinrich* Gusztáv ismertette és jellemezte *Pálffy* Sámuelnek (megh. 1835.) a maguk idejében nagyon kedvelt két regényét *Erbiát* (1805.) és *Zomillát* (1824). A felolvasó ülést zárt ütés követte, melyen a Filológiai Közlöny lelépelt szerkesztői: *Petz* Gedeon és *Nemethy* Géza helyébe *Katona* Lajost választották meg szerkesztőnek.

Nyíltér.

Dr. BASCH IMRE

kórházi főorvos bőrbeteg-rendelése f. 6. november 1-től
új lakásán:

IV. Kiglyó-tér 1. szám. (Király-palota.)

(Az e rovat alatt közöltnek sem tartalmáért, sem alakjáért nem felelős a szerkesztőség.)

EGYESÜLETEK.

(A Magyar Vasúti és Hajózási Klub) vigalmi-bizottsága e hó 12-én tartotta alakuló ülését a tagok rendkívüli nagy érdeklődése mellett. *Elnökök* megválasztott egyhangúlag és nagy lelkesedéssel az eddigi érdeműs elnök: *Hauer* János. *Alnökök*: *Süpek* Sándor és *Grundböck* Miklós; *tüldörök*: *Jovag* Loehr Hugó és dr. *Piebler* Károly; *pénztárnok*: *Elek* Sándor. A klub vigalmi ügyeinek intézését, valamint hangversenyek és estélyek rendezését 70 tagból álló vigalmi-bizottság teljesíti. Ugyanezen az ülésen a hangversenyek és estélyek színvonalának további fejlesztését célzó különféle határozatok hoztak, melyek egyike abban áll, hogy közreműködők rendszerint csak elismert művészek lehetnek, vagy csak oly dilettánsok és zenekedvelők, kik magasabb zenei kiképezettségben részesültek és képzettségükről oklevél tanusodik. A vigalmi-bizottság a téli idényben havonként 2 nagyobb estélyt tart. A legközelebbi két estély december 7-én és 31-én lesz.

(A fővárosi szegény gyermekkert-egyletet) ma délután *Chyzer* Kornél miniszteri tanácsos és *Raffay* Pál kormánybiztos látogatnak meg s nagy érdeklődéssel nézték az intézetben levő 300 gyermek játékeit s jelen voltak a vacsorakiosztásnál is. Dr. *Gross* Sándor elnök és *Feld* Aurél titkár kalauzálása mellett megtekintették az intézet összes helyiségeit behatóan érdeklődtek az ügymenet iránt s meggyőződtek arról, hogy az egyesület teljesen díjtalanul látja el védekenit étellel és ruházzal s azonfelül hazafias nevelésben is részesíti őket.

TÖRVÉNYSZEK.

§§ **Hazaárulási pör.** *Lemberg*-ből jelentik, hogy az ottani büntetőtörvényszék előtt már három napja folyik a tárgyalás a *krakói vár ellopott tervéi ügyében*. Eddig csakis a vádiratot olvasták fel, ami teljes három napot vett igénybe. Tegnap *Süller* fővádlott kihallgatására került a sor. Minthogy elkerülhetetlenné vált a vár tervének megmagyarázása, az elnök zárt tárgyalást rendelt el.

§§ **Törzssalkodás.** A királyi tábla ma hirdette ki az ítéletet *Tóth* Béla és *Benedek* Elek kölcsönös becsületsértésben. A tábla több figyelemre méltatta az íróembereknek azt az igazságot, amelyet báró *Kaus* Ivor normális igazolónak nevezett s enyhébb büntetést rótt a pörös felekre. *Benedeket* csupán a becsületsértésben mondotta ki bűnösnek s ezért száz korona 16- és tíz korona mellékbüntetésre ítélte. *Tóth* Béla büntetését is leszállította a királyi tábla ötven korona 16- és tíz korona mellékbüntetésre. Mindegyik fél ügyvédje fölbevezett az ítélet ellen.

Matzner és társai.

Budapest, november 13.

Egy család bukás bünyűgyi keretében ma az általános gazdasági válság került a tek. törvényszék sorompói elé. *Bakonyi* bíró tanácsa reggelről késő délutánig azt hallgatta, hogy az üzleti pangás miósda pusztításokat okoz emberekben és kereskedelmi árukbán. Amit a mai tárgyaláson hallottunk, az talán jobban érdekli a kulturisztikát, mint a judikaturát. Mert az esetnek kriminális jelentősége csekély, de annál érdekesebbek a szereplő emberek és azok a viszonyok, melyek a vádbeli eseményt megalkották.

Az elsőrendű vádlott, kit dr. *Káldor Gyula* véd, *Matzner Lázár*. Ez a fiatal kereskedő regénybe illő pályát futott meg. Egy kis morva faluból vetődött a magyar fővárosba. Minthogy tehetségén kívül semmi egyéb kvalifikációja nem volt, hordár lett. Három esztendőig állott a posztón, s töprengett a lét problémái fölött. De nem maradt a töprengésnél. Bátyjának segítségével egy szőnyegbizományi üzletbe jutott, s bámulusos kereskedelmi élményeivel rövid idő múlva saját kezére nyitott fehéreművelő üzletet az Arany János-utóban. Ebben az üzletben társul fogadta gyermekkori barátját *Herlinger Márkust*, aki egy krajcárt sem fektetett az üzletbe. Az egykori hordár kiváló kereskedőnek bizonyult, szorgalmával és energiájával olyan üzletet teremtett, mely évenként nyolcvanezer forint forgalmat csinált. És fejlesztette nemcsak az üzletet, hanem egyéni intelligenciáját is. Akik ma a bíróság előtt beszélnek hallották, azok elképzelve gondolták arra, hogy ez az ember néhány év előtt 20 krajcárért dísként megbízásokat teljesített. De akárminő kereskedelmi zseni volt is az exhordár, a viszonyok hatalma letiporja. 1899. végén azt látta az üzletmenetből, hogy nem képes boldogulni. A fizetésképtelenség veszedelme fenyegetődzött. Bátyja, ki egykor segítette, megbukott, s néhány ezer forinttal magával rántotta. Meg kell jegyeznünk, hogy *Matzner* az új üzlet alapításakor meg is nősült, s az 5000 forintos hozományt az üzletbe fektette. Az új milieu nem szédítette el *Matzner* fejét, világosan látta, hogy a csődöt el nem kerülheti. Adósai egymásután lettek fizetés-képtelenek és ő nem ápolta üres illúziókat. Elhatározta, hogy új életpályát kezd. Itt hagyta a pangásnak indult üzletet, meghagyta társának, hogy kérjen csődöt, ő pedig 300 forinttal a zsebében, átvitorlázott Amerikába. De ott csak néhány hétig maradt. Egy levél hazaszóllította, felesége ugyanis azt írta neki, hogy társa s annak érdektársai még nem kértek csődöt, hanem értékesítik az árukat árjavárrészt. Erre a levélre *Matzner Lázár* hajóra ült és nyomban visszajött Budapestre s maga jelentkezett a bíróságnál, hogy feleljen a történetekért.

Az ügyészség *Matzner* és *Herlingert* család bukás címén helyezte vád alá. Velük együtt a vádlottak padjára került *Grünfeld Simon*, *Lefkovic és Löwy*, kiket azzal vádol az ügyészség, hogy részesek voltak a *Matzner* távollétében történt javak elidegenítésében.

A vizsgálat során egy bohózáti félreértés merült fel, mely a mai tárgyaláson is jótékony derít árasztott. Megidézték ugyanis tanuképpen *Elek Pált Engel* Pál helyett. *Elek Pál* a kereskedelmi részvénytársaság egyik igazgatója, *Engel Pál* pedig az Anglo-bank igazgató-helyettese. A vizsgálóbíró azt kérdezte *Elek Páltól*, hogy ismeri-e *Matzner Lázárt*?

— A név ismerős.
— Igaz-e, hogy ön ígért neki kölcsönt?
— Kérem, én mint igazgató nagyon sok embernek teszek ilyen ígéretet.
— Igaz-e, hogy ön ezt az ígéretet nem váltotta be?

Elek Pál őszintén válaszolt.
— Hát kérem, bizony arra is van eset, hogy kénytelenek vagyunk egy kilátásba helyezett ígéretet utólag megtagadni.

Szóval, *Elek Pált* a mai tárgyalásra is beidézték. Védekezésből, holott fogalma sem volt arról, hogy mire nézve tanusodik.

A tévedést a tárgyalás elején dr. *Káldor Gyula* derítette ki és kérte, hogy *Engel Pált* rövid uton idézze meg a törvényszék, miután a be nem váltott ígéretet az tette *Matznernek*.

Rendkívül érdekes volt a vádlottnak a kihallgatása. Az egykori hordár úgy megfestette a pangó kereskedelmi viszonyokat, mint egy verbéli publicista. Az elnöknek arra a kérdésre, hogy mért zálogosított el árukat, *Matzner* így válaszolt:

— Erre a kereskedelmi szokás által éreztem magamat felhatalmazva. A legnagyobb gabonaárak és egész éven át lombard-üzleteket csinálnak.

Aztán eimondta keserves odisszeját, tönkreteljesítést, az utcán való céltalan kóborlását, mikor két dolog között választott, hogy főbe löjje-e magát, vagy Amerikába menjen.

— Az utcán való kóborlásom alatt arra a helyre értem, hol egykor mint hordár állottam. Elgondoltam, mennyivel boldogabb ember lennék, ha hordárnak maradtam volna.

Ő, mondotta vallomása végén, csak azért felelhet, mi távozásáig történt. A többiért feleljenek vádlottársai.

Herlinger Márkus, kit dr. *Keszi Antal* véd, teljesen ártatlannak mondja magát. Ő csak az üzlettel foglalkozott s a pénzkezelésbe nem folyt be. Aztán igen értelmesen megmagyarázta, hogy a főkönyvben történt hibás bejegyzések nem családi szándékból történtek, hanem azért, mert ő is csak dilettáns a könyvelésben.

A tárgyalás további során kihallgatták a többi vádlottakat is, kiknek védelmét dr. *Szekely Imre*, dr. *Vais Odön* és dr. *Szende* vállalta el. Minthogy több tanut a mai tárgyalásra nem lehetett megidézni, az elnök a tárgyalást december 9-ikére elhalasztotta.

Bécsi lovagiasság.

Bécs, november 13.

Az országos törvényszék előtt ma a lovagiasság került szóba. Az a lovagiasság tudnillik, mely a bécsi polgármesternek érzéséből teljesen hiányzik. A bécsi törvényszék dr. *Ofenheim* Adolf ügyvédnek a pörét tárgyalta, akit párvádi büntetéssel vádoltak. *Ofenheim* tudvalevőleg néhány héttel ezelőtt *Lueger* polgármestert a közéletben sértő sértő nyilatkozatai miatt párbajra hívatta, de a polgármester a kihívást nem fogadta el. A tárgyalóterembe csak belépő-jegygyel lehetett bejutni. *Ofenheim* a hozzá intézett általános kérdésekre azt felelte, hogy tartalékos főhadnagy, ügyvéd és a mellett író s a többi közt könyvet írt a párbajról. Az elnök konstataja, hogy a vádlott háztulajdonos s a hadiérem birtokosa, hogy tehát az ellenség előtt állott. Az elnök ezután jelenti, hogy *Lueger* polgármester és *Neumayer* alpolgármester, akik tanuként meg vannak idézve, csak később fognak megjelenni, mert a város ellen indított polgári pörben is megidézték őket. A bíróság ezenkívül tanuként megidézte *Szankay Oszkár* és *Holczarth Károly* huszárfőhadnagyokat, *Gologorszki* Emil vezérkari őrnagyot és *Igalffy* ezredesét. Az utóbbról az az értesítés érkezett, hogy Horvátországban van vadászaton, s így valószínűtlen, hogy jókor megkaptá az idézést. *Ofenheim* lemond az ezredes személyes kihallgatásáról s beéri régebbi jegyzőkönyvi vallomásának fölolvásával. Azután a vádirat fölolvassása következett.

Ofenheim védőbeszédre után megjelent *Lueger* frakkban és fehér nyakkendővel. Az ő kihallgatása után izgalmas jelenet folyt le. *Gologorszki* őrnagy a következő vallomást tette:

— *Ofenheim*, akivel nagyon jó baráti viszonyban vagyok, arra kért engem, hogy becsületbeli ügyében képviseljem. *Ofenheim* átadott nekem egy újságot, amely megírta, hogy *Neumayer* alpolgármester kijelentette, hogy zsidót nem tart szatiszfakcióra képes embernek. *Ofenheim* erre be akarta nekem bizonyítani, hogy keresztény, de én nem tartom a bizonyítást és azt feleltem neki, hogy tisztelt szemben, akár zsidó, akár nem, becsületbeli ügyben csupán egy álláspontot ismerünk. Szívesen elfogaduk a megbízást s elmentünk *Neumayer* alpolgármesterhez. *Lueger* eljárásán okulva, utközbem azt mondtam *Igalffy* ezredesnek, hogy nem fogom túrni, ha *Neumayer* kifogásokkal és ürügyekkel akar bennünket lefozni s hogy a legnagyobb energiával követelni fogom, hogy világos és határozott választ adjon nekünk. (Bravo-kiáltás.) *Neumayer*nél való megérkezésünk után *Igalffy* ezredes azt kérdezte tőle, vajjon van-e tudomása arról a bizonyos újságicikről, amire *Neumayer* azt felelte, hogy az újság rosszul közölte az esetet, amelyre még nagyon jól emlékszik. Azután kijelentette, hogy csakugyan megtette azt a nyilatkozatot, hogy zsidót nem tart elégtelenségre képes embernek. *Igalffy* erre azt jegyezte meg, hogy ennél a nyilatkozatánál fogva kénytelenek vagyunk tőle elégtelént követelni. *Ofenheim* nem mondta ugyan nekünk, hogy miképpen intéztük el az ügyet, de ez a segédék dolga s ebben a tekintetben mi határoztunk. *Neumayer* erre a következőket felelte:

— Ugyanazon az állásponton vagyok, mint *Lueger*...

Azt hiszem, hogy még valamit akart mondani, de én elejét akartam venni a botránynak s szavába vágтам:

— *Lueger* ur álláspontjához semmi közünk sincsen. Legyen szíves röviden igennel vagy nemmel válaszolni!

Neumayer kissé megijedt energikus föllépésemről s ezt felelte nekünk:

— Sokkal őregebb ember vagyok, semhogy kedvem volna efféle dolgokban résztvenni.

Még azt az egyet akarom határozottan kijelenteni és erre kész vagyok az esküt letenni, hogy

Neumayer nem használt más kifejezést. Ez a terem nem arra való, hogy itt megállapítsuk, vajjon a párbaj ostobaság-e vagy nem. Erről már sokan gondolkoztak s nem tudták a kérdést megoldani és az alpolgármester legkevésbé az az ember, aki meg tudná oldani. (Zajos helyeslés.)

Az elnök figyelmeztetni a hallgatóságot, hogy nyugodtan viselkedjék.

A tárgyalás befejeztével a bíróság *Ofenheim* Adolfot a két polgármester párbajrahívása miatt egyhavi fogságra ítélte. *Ofenheim* semmiségi panaszt jelentett be az ítélet ellen.

TÁVIRATOK.

Berlin, november 13. A *Neueste Nachrichten* megcáfolja a skienveicei császártalálkozásról szóló közléseket.

A német vámtarifa.

Berlin, november 13. A szövetségi tanács ma három órán keresztül foglalkozott a minimális gabonavámtételekkel s azzal a kérdéssel, vajjon a vámtarifa életbeléptetése császári rendelet útján történjék-e. Hosszas vita után a beadott módosításokat elvetették és a tarifajavaslatot nagy többséggel elfogadták.

Berlin, november 13. A vámtarifajavaslatot megokolásával együtt már a jövő héten a birodalomgyűlés elé terjesztik, ha ezt technikai okok meg nem húsítják.

Ito marquis Párisban.

Páris, november 13. *Delcassé* külügyminiszter ma délelőtt *Ito* marquis volt japán miniszterelnököt fogadta. A két államférfiu körülbelül egy óra hosszat társalgott egymással.

Közgazdasági táviratok.

Varsó, november 13. Az idevaló lapok jelentése szerint az állami bank a pénzügyminiszter jóváhagyásával 3 millió rubelnyi hitelt nyújtott *Gehling E.* Károly lodzi cégnek, amely nemrég megszűntette fizetéseit.

Bécs, november 13. (A *Budapesti Napló* telefonjelentése.) Az itteni határidőpiac ma hanyatló irányzatot követett. A külföldi jelentések általában lanyhák voltak s ez eladási kedvet idézett elő, amit a budapesti tőzsde kedvezőtlenül lefolyása is előmozdított. A kínlat különösen buzában volt tulnyomó, amely cikk 8 fillért vesztett, rozs 4, tengeri 4—5 fillérral hanyatlott. A lanyhaságtól érintetlenül zab még valamivel szilárdult s 3 fillérral emelkedett. Meglehetősen csöndes üzlet mellett kőtetett: buza tavaszra 8.98—8.85, zab tavaszra 7.88—7.89—8.88 tengeri május—júniusra 5.85—5.83, rozs tavaszra 7.64—7.66, repce január—február 13.50—13.75, augusztus—szeptemberre 12.20—12.80 korona.

Zárlatkor maradtak: buza tavaszra 8.82—8.83, rozs tavaszra 7.82, zab tavaszra 7.86, tengeri május—júniusra 5.78—5.79 korona.

Bécs, november 13. (A *Budapesti Napló* tudósítójának telefonjelentése.) A délutáni magánforgalomban a zárlatok a következők voltak: Osztrák hitelrészvény 619.25. Magyar hitelrészvény 633.—. Angol-Osztrák bank 260.—. Bécsi bank-egyesület 417.50. Union bank 511.50. Länderbank 393.—. Osztrák-magyar államvasút részvény 619.50. Déli vasút 62.25. Elbavölgyi vasút 467.—. Eszacknyugati vasút részvény 460.—. Dohányrészvény 274.50. Rimamurányi vasút 411.—. Alpesi bányarészvény 341.50. Májusi járadék 98.70 Magyar korona járadék 93.05. Török sorsjegyek 94.50. Német birodalmi márká 117.23—23. Napoleon d'or 19.04.

New York, november 13. (Terménytőzsde.) (Zárlat.) Gyapot: New Yorkban helyben 7.1¹⁵/₁₆ (7.1¹⁵/₁₆), nov.-re 7.42 (7.45). Február 7.43 (7.42). New-Orleansban helyben 7.1¹/₄ (7.1¹/₄). — Petroleum: Stand white New Yorkban 8.65 (8.65). Stand white Philadelphian 8.60 (8.60). Refined in Cases 8.75 (8.75). Credit Balances at Oil City 1.30 (1.30). — Zsír: Western steam 8.85 (8.90). Rohe és Brothers 9.05 (9.10). — Tengeri irányzata szilárd. Novemberre —. —. —. Decemberre 67.— (66.1¹/₂). — Májusra 66.1¹/₂ (66.7¹/₂). — Buza irányzata szilárd. Piros ősi helyben 82.1¹/₂ (82.1¹/₂). Novemberre —. —. —. Decemberre 78.1¹/₂ (78.1¹/₂). márc.-ra —. —. —. Májusra 80.1¹/₂ (80.1¹/₂). Gabona szállítási díja Liverpoolba 1.— (1.—). — Káv: fair Rio 7. sz. 7.— (7.1¹/₂). Nov.-re 5.60 (5.45). Február 5.80 (5.42). — Liszt: Spring Wheat cears 2.90 (2.90). — Kukor: 3.1¹/₂ (3.1¹/₂). — Őr: 25.40 (25.42). — Rész: 16.1¹/₂ (16.1¹/₂). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

Chicago, nov. 13. (Terménytőzsde.) (Zárlat.) Buza irányzata szilárd. Nov.-re 71.1¹/₄ (71.1¹/₄). Dec.-re 71.1¹/₂ (71.1¹/₂). — Tengeri irányzata szilárd. Nov.-re 59.1¹/₂ (59.1¹/₂). — Zsír: Decemberre 8.50 (8.55). — Január 8.52 (8.55). — Szalonna short clear 8.25 (8.30). — Sertésbús: Január 14.95 (14.95). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

KÜLÖNFÉLEK.

Az én szívem.

Nem tudnék én elszakadni tőled,
Akármint is hallanék felőled;
Az én szívem rejtett sziklává,
Nem hat oda a madár danája,
Se az ellen zúgó harsanója:
Megpihen ott csendesen, szeliden,
Akit egyszer kelhelbe zárs!

Jóhet villám, érhetik a vészek:
All szilárdan ez a kicsi fészék,
Még az ármány sem ejtheti meg,
Felnőve a gúny visszapatlan:
S képed ott áll mindig változatlan:
Nem lehet az soha elhagyva,
Akit én oly nagyon szeretek!

Horváth Elemér.

— **Pályázat játékszerekre.** Megirtuk, hogy *Lépine* párisi rendőrlőnök pályadíjat tűzött ki egy új és elmés játékszerre. A pályázat jelentékeny eredménnyel járt, mert — mint párisi lapokban olvassuk — a pályázat leáratának határidejére, október 31-ikére *hatszázhatvanegyz* új játékszerrel mutattak be. A pályázat eredményét egy november 24-ikétől december 8-ikáig tartandó kiállításban mutaták be a párisiaknak. A pályázaton — versenyen kívül — olyan művészek vettek részt mint *Detaille*, *Frémiet* és *Demis Puech*, *Gerôme* egy kis parasztnőt készített. A ruhája aranyárga gaseból való a szoknyája mályvaszínű, piros ajkain pajzán mosoly játszadozik. A ba karján kosarat hord, a jobbkezében pedig egy kis alakot tart. *Detaille* egy kis kartonkatonát formált egy a'pesi vadászt. Ha az ember a silhouettjét megfordítja, orosz gárdistát mutat. Ez a francia-orosz szövetség szimbolizálása akar lenni.

— **Világító festékek.** Legjobb világító festék a calciumsulfid, mert leg hosszabb ideig világít; e sajátságukra nézve mögötte állanak a zink, baryum és strontium sulfidjai. Egy ilyen ibolyás színben phosphorescáló világító festéknek készítése módja ez: 20 gr. calciumoxydot 6 gr. finom porrá őrít kénnel és 2 gr. keményítőtől jól összekeverve, 8 cm³ olyan alkoholos bismuthsubinitrat-oldattal nedvesítünk meg cseppenként, mely 100 cm³-ében 0.5 gr. bismuthsubinitratot és nagyon kevés sósavat tartalmaz. A keveréket az alkoholt tökéletes elpárolgása után hesseni tégelyben 20 percig az élénk vörösszáz hőmérsékletére hevítjük lehűlés után a tömeg felületéről a rajta képződött vékony gipszréteget eltávolítjuk, majd a porrá őrít anyagot 1/4 óra hosszat ismét az élénk vörösszáz hőmérsékletén tartjuk. Ilyen előárással nagyon laza festék állítható elő. Kötőanyag a szersint,

amint szobában tartott tárgyakat, vagy pedig szabadban lévő dolgokat akarunk festeni, vagy gelatin-oldat (50 sr. gelatin alb., — 200 sr. viz., — 5 sr. glicerint és 150 sr. festék), vagy pedig dammar-lakk (1.5 sr. lakk és 1 sr. festék) lehet.

— **Az utcán tilos a csók!** Természetesen nem nálunk, hanem Sydneyben. Ott történt meg egy orvos, aki a feleségét az utcán megcsókolta. hogy a bíróság öt shilling bírságot fizetett vele. A csókoldást meglátta egy rendőr, aki természetesen szemérem ellen való véttségnek találta az esetet és felszólította a férjet, hogy kövesse a rendőrségre. A férj természetesen ordított és semmiképp sem volt hajlandó rendőri kísérettel az utcán menni. Nagy csődület támadt, a rendőr feljegyezte a csókoldozó férj nevét, akit aztán megidézett a rendőrség. A férj kijelentette, hogy öt shilling nem is sok egy olyan csókért, amiből kitetszik, hogy szegény ember papucs alatt van.

— **Madárpusztítás Egyiptomban.** Rég ismert dolog, hogy Itália a madárpusztítás hazája. Hisz kedvence eledele az olaszoknak a „piccoli uccelli oen polenta.” S ez a madárpusztítás már Dél-Itáliában kezdődik, ott, ahol olaszok laknak. Afrika északi partvidékén, különösen pedig Egyiptomban, szintén az olaszok hozták magukkal ezt a szokást, melyet most már minden belöldi üzt. De nem magának fogja a pusztítja az énekes madarakat az egyiptomi fellah, hanem azért az egy-két piastertért, amit a franciáktól, angoloktól kap a madarakért. Ha itt a szeptember, óriási hálókát feszítenek ki karók között a part mentén. Persze az énekes madarak, akik csak a szigorú tél elől s élelemhiány miatt menekülnek melegebb vidékre, Afrikába, haláláradtan érkeznek meg a partra, s csak úgy potyognak a hálókba, ahonnan azután már nincs menekülés. Az arabus egymásután tekeri ki a nyakukat s azután viszi eladni. Óriási mennyiségű madarat fognak s pusztítanak el ilyen módon. A kormány ez ellen nem tesz semmit, sőt megengedi, hogy állami területen is állítsanak ily hálókát. De vadásznak is a madarakra. Gyerkecs — 10—20 év között — csoportostól mennek Alexandriából a szomszéd vidékekre vadászni. A fűjek ellen valóságos irtóháborút indítottak. A fűj kereskedelmi cikk lett. A francia hajók indulása előtt az alexandriai kikötőben rengeteg mennyiségű fűjkalitkát látni, amelyekbe össze vannak szufolva a pitypalatnyok. Ezer és ezer száma kiűdik Londonba, Párisba, ahol drága pénzen mint ingyen-étel kapható. A fűj-jogással leginkább a beduinok foglalkoznak. A part mentén óriási területeken sás- és nád-kötegeket helyeznek el. A fűj persze halálra láradva érkezik a partra s elbujik ezek alá a kötegek alá pihegni. A beduin aztán csak végigjárja a területet s

össze fogdosza a magukkal tehetőlen fűrjeket. Értelmi vagy érzelmi dolgokkal hiába érvel az ember a Kelet fiának, neki többet ér az az egy-két piastert, mint a kártékony rovarok pusztítása. A belöldi kormány sem igen tesz semmit s így ha kedves énekesmadarainkat, a kártékony rovarok pusztítóit meg akarjuk menteni a végpusztulástól, csak kívülről jövő iniciatívával lehet a madaraknak védelmet biztosítani.

— **Fővárosok vízfogyasztása.** A múlt évi párisi kiállításán az egyes fővárosok vízellátásának statisztikai adataiból az alábbi kimutatást állították össze: London lakosainak száma 5,490,000, fejenként és naponként 173 liter vizet fogyaszt, míg részben a Themseből szelűtanak és szűrnék, részben pedig a krétaormácóiból eredő talajvizből emelnek fel. Páris lakosainak száma 2,800,000, fejenként és naponként 200 liter Szajna-víz használati célokra és 88—116 liter forrás- és szűrt folyóvizet fogyaszt ivás és főzés céljaira; Berlin lakosainak száma 1,605,000, fejenként és naponként 73 liter szűrt Spree-víz fogyaszt. Bécs lakosainak száma 1,000,000, fejenként és naponként 104 liter mézskőben eredő forrásvizet fogyaszt. Szent-Pétervár lakosainak száma 960,000, fejenként és naponként 132 liter szűrt Newa-víz fogyaszt; Konstantinápoly lakosainak száma 700,000, naponként és fejenként 15 liter tóból bevezetett vizet fogyaszt; Budapest lakosainak száma 600,000, naponként és fejenként 200 liter talajvizet (a Duna területéről) fogyaszt; Madrid lakosainak száma 500,000, naponként és fejenként 200 liter folyóvizet fogyaszt; Brüsszel lakosainak száma 470,000, naponként és fejenként 100 liter folyóvizet fogyaszt; Róma lakosainak száma 473,000, naponként és fejenként 414 liter forrás- és folyóvizet fogyaszt; végül Lisszabon lakosainak száma 360,000, naponként és fejenként 83 liter forrásvizet fogyaszt.

— **Fiatal házasságok.** A franciaországi Joryben a minap érdekes pároska állt a polgármester elé. A vőlegény 73, a menyasszony 67 éves volt, mindkettő az ottani szegényház lakója. A tanúk is illetek hozzájuk: 67, 73, 74 és 81 évesek voltak. Roussel ur, a polgármester, e tekintélyes számok láttára elszégyelte magát.

— Bocsássanak meg nekem, hogy én merészelek a legfiatalabb lenni. Csak 65 éves vagyok.

— **A biblia statisztikája.** Az angoloknál szinte nemzeti tulajdonság a biblia szeretete. A szentkönyv még a műveletlen családok asztaláról sem hiányzik s letekvés előtt mindenki olvas belőle egy-két fejezetet. Egy angol lady, aki kedves macskája halála fölött való fájdalomában buskomorságba esett, a bibliában keresett feledést és a következő statisztikát állította össze. A bibliában — az ó-testamentomban — van 590,428 szó, 2,728,109 betű, az és szöveke 35,543 szor,

REGÉNY.

TÜZZEL-VASSAL.

Irta: SIENKIEWICZ HENRIK.

(83)

Longinus azonban megfelelt magáért. Hanyorgatva szót:

— Neked meg rossz nyelvet adott az Isten.
— Ajánlom neked, hogy ne jusson eszedbe rossznak találni a rendesét. Mert ez annyit jelentene, hogy zúgolódol ellene, és akkor minden szüzességi fogadalmaddal együtt poklokra jutsz.
— Te csak beszélsz, beszélsz, egyre jár a szájad!

— Hát tudod-e, hogy miben különbözik az ember az állattól?

— Hogyne. Eszben és beszédben.

— No neked megadták Sagloba, szolt Migurski.

Sagloba azonban csak ontotta a szót.

— Majd megmagyarázom neked Longinus, hogy a lengyelek miért a legjobb lovasok, s miért a legjobb bialagos katona a német.

— Nos, miért? Kérdezték mindenfelől.

— Mikor az isten a lovat megteremté, odavezette az emberek elé, hogy dicsérjék a művét. Oldala mellett egy német állott, mert a német tudvalevőleg mindenüvé betolakodik. Az uristen tehát megmutatta a lovat és megkérdezte a németet, hogy mi is lenne ez az állat? A német felelt: ló! Jó? Kérde az uristen, aki nem hallotta tisztán a németet. Mondja a német: nem. Ezt pedig úgy értette az isten, hogy nem jó, hanem rossz a műve. Haragra gerjedt és így kiáltott a németre: ha ócsárold a művetem, hát meg is büntetlek veled! Ne lovagolj soha ez állaton, vagy ha mégis rámerészkedsz, hát rosszul ül rajta. A lovat pedig a lengyelek ajándékozta. Így lett a lengyelekből a legjobb lovasság. A németek pe-

dig meg akarták kérlelni és kiengesztelni az urist, futottak hát mindenütt a nyomába. Így lett belőlük a legkitűnőbb gyalogság.

— No, ezt szépen kifundáltad! — mondta Longinus.

Beszélgéstököt az előőrök zavarták meg, akik egy új sereg közeledtét jelentették, amely azonban nem Konstantinow, hanem a Slucs-folyó felől jött. Két óra múlva a táborhoz érkeztek, de trombitáikat úgy harsogtatták, a dobokat úgy pergették, hogy a herceg rájoküzent: esőndeseben legyetek, mert ellenség van a közelben. Most aztán kitudódott, hogy Lases őrmester csapata áll előttük. Hírredt, veszekedő, iszákos, szájas tatár-ember volt ez a Lases, de kitűnő katona. Nyolcszáz embert vezetett most, nemeseket és kozákokat vegyesen, csupa magafajta legényt, akiket érdemük szerint jól kellett volna akasztani. A herceg azonban szívesen fogadta ezeket a fegyelmetlen embereket, bízott benne, hogy az ő erős keze alatt majd rendezh szoknak a bátorságokkal és merészségekkel jóváteszik hibáikat és fogyatkozásait. Szerencsés napja volt ma. Tegnapi még meg akarta szakítani a háborút, mikor a kievi vajda elpártolt tőle, segítőcsapatokat kellett volna várnia, békésebb vidékre visszavonulnia, ma pedig tizenkétezer embert számált a serege, s most már bátran megmérkőzhetett Krsyvonnossal, akinek ugyan hatvan ezer embere volt, de jobbára paraszt, alig egy ötödében katona. Körülbelül egyforma erősek voltak tehát.

Nem is gondolt már ma pihenésre, tétlen-ségre. Bezárkózott Lasescel, a vajdával, Saevili-Chovskival, Malmickival és Osinskival, s tanácsot tartott velük a háború felől. Elhatározták, hogy másnap megütözközz Krsyvonnossal, sőt ha kell, őt fognak támadni.

Késő éjszaka volt már. A szép, derűs idő, amely a Mahnovkánál lezakadt rettenetes záport követve, állandó maradt s most is ragyogtak ezüstösen a csillagok. A hold sugára fényvel öntötte el a háztetőket. Alvásra senkinek gondolt, hanem igenis a holnapi csatára. Erősítették

magukat a nagy küzdelemre, vidám beszélgetés közben pajzán katonanótákat dalolva. A tiszték jókedvűen ülték körül a lobogó tűzrakásokat és sűrűn koccintgattak. Saglobát faggatták.

— Modd el, hogy mit művelél a Dnyeper tulsó oldalán és hogy jutottál el Barba?

Sagloba fölhaltott egy jókora kancsóval, azután így szólt:

— Ha minden kalandomat el akarnám néktek mondani, nem volna elegendő arra tíz éjszaka sem, de meg a borból is kifogyának, mert az ilyen vén torkot, mint az enyém, rozsdás szekér módjára folytonosan kengetni kell. Azt hiszem elég, ha annyit mondok, hogy a hercegekisszony-nyal Korsunban a Chmielnickij táborának a kel-lős közepébe tévedtünk és mégsem történt semmi bántódásunk.

— No, ez már tiszta boszorkányság! mondta Volodyjovski.

— Az bizony, boszorkányság. Oh, én jól ismerem az őrdögi praktikákat. Egy ázsiai boszorkánytól tanultam, aki ifjúkoromban belém-szeretett s kioktatott alaposan. Sok boszorkányságot ugyan nem cselekedhettem, mert mester-reimre találtam. A Chmielnickij táborra ugyanis csak úgy hemzseg a sok bűbájostól meg varázslótól, aki annyi őrdögöt kényszerített a het-man szolgálatába, hogy úgy parancsol nekik, mint a parasztoznak. Ha aludni megy: egy őrdög kö-teles a eszmáit lehozni, ha poros a ruhája: az őrdögök a farkukkal kefélik tisztára a ruhá-szég, hát kiiti valamennyinek egy-egy fogát, sőt még le is hordja: adta rossz eselédje, kidoblak!

A jámbor Longinus babonás félelemmel vet-tet keresztek.

— Nem is az ég segíti őt, hanem a pokol.

— Az én kivoltomat is elárulták volna az uruknak, de én valami titkos praktikával halgata-sra kényszerítettem őket. Mondhatom, félt-em, hogy Chmielnickij rámsmer, mert egy évvel előbb Cserninen ittunk néhányszor együtt Dopulánál s más tiszt is volt, aki ősmert.

(Folytatás következik.)

Küldetés: Nyugatról növekedő borulással enyhébb idő várható; délkelet kivételével helyenként esővel és keleten még őjjeli fagygyal.

Vizállás.

	Nov. Nov.	Nov. Nov.
	11. 12.	11. 12.
	méter	méter
Ira	Schärding	0.85 0.86
Duna	Pasau	1.05 1.04
"	Linz	1.05 0.86
"	Tölz	1.18 1.28
"	Pörseny	0.61 0.53
"	Komárom	1.02 0.95
"	Budapest	0.52 0.54
"	Paks	0.87 0.87
"	Mohács	0.63 0.68
"	Gombos	1.25 1.32
"	Tjvidik	0.71 0.78
"	Pancsova	0.78 0.83
"	Orsova	1.04 0.90
Medve	Macaradja	0.80 0.49
Vág	Zelina	0.12 0.08
"	Trencsen	0.12 0.12
"	Szerec	0.0 0.0
Rába	Sz. Jöförd	0.08 0.10
"	Sárvár	0.08 0.10
"	Győr	1.40 1.71
Dráva	Pettan	0.92 0.28
"	Zákány	0.18 0.28
"	Darva	0.08 0.49
"	Eszék	0.94 0.16
Mura	M.-Szerdah	0.40 0.56
Száva	Zágráb	0.42 0.44
"	Füzerec	0.0 0.00
"	Mitrovica	0.70 0.85
Szalma	Deis	0.31 0.27
"	Szatmár	0.10 0.39
Kraszna	N.-Majtény	0.10 0.11
Latorca	Munkács	0.02 0.02
Laborta	Hemence	0.02 0.05
Ucs	Ungvár	0.04 0.04
Tisza	M.-Sziget	0.63 0.30
"	Tokohán	0.85 0.43
"	V-Nagyud	0.42 0.43
"	Béja	0.80 0.43
"	Tisza-Füred	0.63 0.43
"	Szolnok	0.62 0.46
"	Ócsárd	1.82 0.78
"	Bágy	0.42 1.33
"	Tórk-Bacso	0.85 0.83
"	Titel	0.78 0.83
Onodva	Barta	0.57 0.25
Topolya	Röd	0.61 0.23
Benke	Zenapén	1.12 0.23
Sajó	Zalica	1.12 0.25
Hernád	H.-Németi	0.07 1.39
Szeretly	Margita	0.12 0.08
"	H.-Újfal	0.02 0.12
Kőrös	Széna	0.08 0.10
"	N.-Várad	0.12 0.03
"	Bélaény	0.33 0.15
"	Tenke	0.17 0.25
"	Gurabona	0.09 0.17
"	Borjennő	0.09 0.17
"	Bécs	0.10 0.03
"	Gyoma	0.62 0.10
Ménos	Gy.-Fehérvár	0.28 0.28
"	Enyediok	0.53 0.23
"	Borabira	0.53 0.23
"	Arad	1.24 0.76
"	Makó	0.25 1.31
Yemos	K.-Rostély	0.04 0.03
Béga	Kis-Béga	0.66 0.62
"	Temesvár	0.72 0.62
"	Dezskóvár	0.40 0.38

— Az Országos Meteorológiai Intézet hivatalos jelentése. —

Budapest, november 13.

Az északnyugati depresszió kelet felé vonulva, az Északi tenger és Dánia felett helyezkedett el, ellenben a magas légnyomás délkeleten tartózkodik.

A hőmérséklet eloszlásban északteleen és délnyugaton még egyre tart az éles ellentét. Jelentékeny esők voltak Németország partvidékein és Dániában, hol igen élénk szelek is fújtak.

Hazánkban az idő változón felhős és száraz volt. A hőmérséklet délnyugaton és az Alföldön jelentékenyen emelkedett; északon helyenként és Erdélyben mindenütt voltak éjszai fagyok.

GICHNER JANOS
paplan, matrác és kápolásokru gyártása, **függöny, vas**
butor stb. nagy rakás
Budapest, VII. Erzsébet-ut. 20.
Árjegyzéket kívánunk ingyen és bérmentve küldöni. Vidéki meg
rendelések pontosan kiszállítanak, nem telek árak kiserőke
nak. Vagy a pénz visszafizetése.

Évi jótékony
lást vállalkoz-
lok, ha az Általános Ittélőbizottság elnökét
melyet ingyen adok, bekenni. Mértékelt elegendő egy
papírlapon harminnyában a látható rajza. Kérje ké-
szíre árjegyzéket ingyen.

Férfi sima vizelepe. — 3.-	bélelv. vízmentes, —
Férfi elegáns víz fűzős 3.50	örök kivétel — 7.-
Sárga bakará fűzős — 3.50	Egyesben önkéntes cím- kák, elegáns, oldalt — 10.-
Borosty. víz. szalon- lakk, elegáns, fűzős 4.-	Önkéntes bakancs, elo- gáns — 5.-
Női zörgő cuccos víz. fűzős 3.-	Hallás csizma, tordig erő magas bőr borítá- sal, erős vízmentes 4.50
Angol boxcaval. bőr víz. szalonlakk fűzős — 3.50	Céggelvező ! Igen tisztelt vevőim saját tudomására hozom egyet Agnár David fia, ezennel saját nevem által vezetem

AGULÁR IGNÁTZ
Budapest, DEK-ÉRS 6

VALÓ-
di francia különlegessé-
gek (gummi és bathólyag,
ugyszintén öltözés női
övszer) F. Berguerand
fiú legújarmosabb párisi
gyártólételeghény-
sőbbén beszerezhető:
POLGAR SÁNDOR-nál
BUDAPEST,
VII., Erzsébet-körút 50
Részletes képes árjegy-
zék ingyen, árt birtokán.
Ezen hirdetés bekládése
esetén 10% engedmény.
Kivágattat: a „Budapesti
Napló”-ból.

az orvosi világ által legújabbban olyanokra fel-
került és hatással bírálta a sikert

**Electro-Massage
vagy Psychrophor**

Által, magánorvosok, nőknél fehérfolyást befec-
kentés nőknél, a legújabbakban bőrtöréseket
kezel, valamint ifjúsági bűnök következtében ber-
fűtött ideg és ennek utókövetkezmények elide-
jött háztartásaitok gyógyít a legújabb gyógy-
mód szerint teljesen és biztos, állandó sikerrel.

Rendel: délelőtt 9 óráig 4 óráig; este 7-8 óráig

Nőknél ugy mint férfiaknál külön be és kijárát

Külön várótermek.

Levelekre díjtalanul azonnal válaszoltunk; eset-
leg gyógyszeréről is gondoskodva lesz.

A hirdetésekre díjmentesen ad felvilágosítást a kiadóhivatal: József. körút 18. szám.

V. ker., Váci-utca
jgszintén aze-
t butorok azo-
nizfizeset mellet
és eladatnak.

En Caillog Ann

ikoff	4	"
---	3	"
---	2	"

es-osztály.

berger Jakab

letöltés: 2

asznált
hákát leg-
abb árban
Weisz Lipót,
ristóf-16r 2.

kredenc, főnök szó-
asztal székek, író-
vázelektronika, úri szö-
töttemek, szalon-
díszítő tárgyak és
élelmiszer díszítési
eszközök, kávé- és
tejes italok készí-
tására alkalmasak.
A vállalat vezetői
megjegyzik, hogy az
új termékeket nem
csak otthoni hasz-
nálatra tervezték, de
nagy mennyiségben
alkalmazhatók a
közvetlen környezet
díszítésére is.

A vállalat vezetői
megjegyzik, hogy az
új termékeket nem
csak otthoni hasz-
nálatra tervezték, de
nagy mennyiségben
alkalmazhatók a
közvetlen környezet
díszítésére is.

Abberger Mné
épitő mesternél.
-utca 25. szám

természetes fényt és sűrű
get kölcsönöz a gyors és
léstől legmagasabb korig m
örve.

**Egy téglát ára 1,
3 és 5 forint.**
Szétküldés naponta a p

állj!

utánvetel mellett az egész világba a gyárból, a hovárendelések címzendők

Csillag Anna

EECS: 1. Seilergasse 5.

A. Lincz, a Duna
Kalitkák, madár-
klódnak te-
v. (Arjegy-
ingyen.)

ZI M.

Baumgarten E
Steyer.

Tek. Csillag Anna úrnőne
A szeszre szállít

bőrrel	—	3.20	kenős	klóno	szögelt
oroszlakkal	—	3.80	tett	s örömhöme	szolg
bőrrel	—	3.—	hogy	oly rövid	haszná
— oroszlakkal	3.30		után	már annak	előny
bőrrel 4.— női	3.80		hatásáról	értesíthetem.	V
női eucapő	3.—		gűl	megjegyzem,	ho
bőrőből női	3.—		minden	barátomnak	
bőrőből feni	3.20				

sz. cugosféd 3.50
box bőr tűző 3.50
saut 4.50 női 4.-
lakwárral 1.90-től
— balinából 4.50

Grót Starhemberg Gul
Küpsöd.

szoba,
en, valódi angol
(takarékpénz-
től) **165 frt.**
bédlő,

550 frt.
szalon,
fából, 1 pamlag,
2 szék, 1 konzol
1 szalonzsoltal

T. Csillag Anna urnónei
Kérem 2 tégelyt kitűnő
kenőcséből postafordult
val címre küldeni.
Reindorff Schweng L.-né,
cs. és kapitányneje, Prág

T. Csillag Anna urnőnek
Hirneves kenőcséből ki-
még egy légelyt.
Gróf Courcy Fél
Bécs.

Nyomatott a „Patria“ irodalmi és nyomdai vállalat részvénytársaság körforgógépén, Budapest, IX. Üllői-ut 25.